

รายการอ้างอิง

ภาษาไทย

กนก วงษ์ตระหง่าน. พรรคการเมืองไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2536.

ชัยอนันต์ สมุทวณิช. อนาคตการเมืองไทย. พิมพ์ครั้งที่ 2 สถาบันนโยบายศึกษา, มิถุนายน 2539.

ชญาดา ศิริภริมา. แปลและเรียบเรียง จาก Lucien M. Hanks, The Thai Social Order as Entourage and Circle ใน Change and Persistence in Thai Society, edited by G. William Skinner and A. Thomas Kich, Cornell University press, Ithaca and London, 1975.

เชาวนะ ไตรมาส. พรรคการเมืองไทย: ภูมิหลังทางโครงสร้าง-หน้าที่ และการพัฒนาทางสถาบัน. สถาบันนโยบายศึกษา, 2540.

เดวิด เอฟ แอส. ลัทธิอุปถัมภ์แบบเจ้านายลูกน้อง และการพัฒนาชนบทในประเทศไทยในการเมืองท้องถิ่นและชนบทไทยในทัศนะนักวิชาการตะวันตก. แปลโดย พงษ์อินทิตรา ตันติวัฒนา, กรุงเทพฯ : พีระการพิมพ์, 2526.

ปรีชา คุณินทร์พันธ์ แปลและเรียบเรียง จาก Anthony Hall Patron-Client Relations: Concepts and Terms. ใน Friends, Followers and Factions, A Reader in Political Clientelism.

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. พรรคการเมืองและปัญหาพรรคการเมืองไทย. กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิชย์, 2524.

ปรีชา หงษ์ไกรเลิศ. วิจารณ์ระบบพรรคการเมืองไทย. ในวารสารสังคมศาสตร์, 2518.

ปีเตอร์ เอ็ม. บลาว Peter M. Blau. Exchange and Power in Social Life. New York : Wiley, 1964.

พฤทธิสถาน ชุมพล, ม.ร.ว. ระบบการเมือง : ความรู้เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2531.

- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. พรรคการเมืองและการพัฒนาทางการเมือง. วารสารสังคมศาสตร์, 2521.
- พลศักดิ์ จิรไกรศิริ. พรรคและกลุ่ม. 2523.
- ภารดี เกษโกวิท. การเสื่อมสลายความสัมพันธ์แบบระบบอุปถัมภ์และการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในชนบทของเอเชียอาคเนย์. ในรวมบทความทฤษฎีการพัฒนา, รวบรวมและจัดพิมพ์โดย สุริชัย หวันแก้ว สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
- มนตรี เจริญวิทย์การ. สังคมวิทยาการเมือง: การศึกษารัฐศาสตร์แนวกลุ่ม หลักและวิธีศึกษารัฐศาสตร์. นนทบุรี : มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2529.
- ลิจิต ธีรเวคิน . วิวัฒนาการการเมืองการปกครองไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2537
- วิทยา นภาศิริกุลกิจ. พรรคการเมืองและกลุ่มผลประโยชน์. 2521.
- สมเกียรติ วันทะนะ. บทเก็บความเพื่อการอภิปราย จากบทความของ Jeremy H. Kepm, “ A Tail Wagging the Dog : The Patron-Client Model in Thai Studies “ ในสถาบันไทยคดีศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เอกสารทางวิชาการหมายเลข 46 เพื่อประกอบการสัมมนาเรื่อง การใช้ Patron-Client Model ในการศึกษาสังคมไทย. จัดโดยสถาบันไทยคดีศึกษา : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2524.
- สัญญา สัญญาวิวัฒน์. สังคมวิทยาการเมือง : หลักการและการประยุกต์. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2532.
- สุวิทย์ รุ่งวิสัย. พฤติกรรมการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชนในเขตอำเภอเมืองเชียงใหม่ 2526. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์, 2528.
- หนังสือพิมพ์ฐานเศรษฐกิจ. ฉบับลงวันที่ 19-21 กรกฎาคม 2538.
- หนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์. ฉบับลงวันที่ 21 – 27 พฤศจิกายน 2540, หน้า 25 –27.
- หนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์. ฉบับลงวันที่ 21 –27 พฤศจิกายน 2540, หน้า 20.
- หนังสือพิมพ์เนชั่นสุดสัปดาห์. ฉบับลงวันที่ 21-27 พฤศจิกายน 2540, หน้า 20-27.
- หนังสือพิมพ์ผู้จัดการรายวัน ฉบับลงวันที่ 12 มีนาคม 2541, หน้า 4.

หนังสือพิมพ์มติชน. ฉบับลงวันที่ 12 พฤศจิกายน 2540, หน้า 3.

หนังสือพิมพ์มติชน. ฉบับวันที่ 16 พฤศจิกายน 2540, หน้า 2.

หนังสือพิมพ์มติชน. ฉบับวันที่ 13 พฤศจิกายน 2540, หน้า 2.

หนังสือพิมพ์มติชน. ฉบับวันที่ 21 พฤศจิกายน 2540,

หนังสือพิมพ์มติชน. ฉบับลงวันที่ 20 ตุลาคม 2541, หน้า 2.

หนังสือพิมพ์สยามโพสต์, ฉบับลงวันที่ 26 พฤศจิกายน 2540, หน้า 3 .

อโณทัย วัฒนาพร. การเมืองและกระบวนการนโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลหนึ่งในจังหวัดภาคเหนือ. สารนิพนธ์หลักสูตรรัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการปกครอง คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ 2527.

เอกสารพรรคชาติไทย, (ม.ป.ท.) : 2538.

เอกสารพรรคประชากรไทย, (ม.ป.ท.) : 2542.

ภาษาอังกฤษ

Being part or member of puak is equivalent to identify one's self as such and such.

One ay be forced to accept a standpoint associated with the puak. However the fluidity of the puak lessens the risks of being permanently branded.

Christopher Claphan. Clientelism and The State. Private Patronage and Public Power : Political Clitelism in Modern State Christopher Claphan edited. London : Frances Pinter Publishers 1982.

David B.Truman. The Governmental Process. New York : Alfred A. Knopf, Inc, 1955.

Dennis C, Beller and Frank Belloni edited, "Party and Faction : Mode of Political Competition, "Faction Politics : Political Parties and Factionalism in Comparation Perspective Santa Barbara : ABC Clio, Inc., 1987.

- Embree, John F. 1969, "Thailand – A Loosely Structured Social System" in Hans Dieter Ever Thailand in Comparative Cultured Report Series No. 17, Yale University.
- Eric R. Wolf "Kinship, Friendship, and Patron-Client Relations in Complex Societies," in Michael Banton (ed.), The Social Anthrepology of Complex Societies London : Tavistock Publications, 1966.
- Frank Lynch, Four Readings in Philippine Values, Institute of Philippine Culture, Paper No. 2, Quezon City, Ateneo de Manila Press 1964.
- Joseph G. Lapalombara and Myron Weiner eds, Political Parties and Political Development Prineton New Jersey : Prineton University Press 1966
- S.N. Eisenstadt and Rene Edmarch and Edited, Political Clientelism, Patronage and Development . SAGE Publications LTD., 1981.
- Samuel P. Huntington, " Political Development and Political Keday," in Political Modernization : A reader in Comparative Political Change, ed. By Claude. E. Wilson, D., A., 1962 Politics in Thailand. Ithac : Cornell University Press
- Withaya Sucharithanarugse, " Puak : Concept of Collective Behaviour in Thai Society" ,Proceedings of The 6th International conference on Thai Studies., Theme VII ,Chiangmai. 1996.

ภาคผนวก

ภาคผนวก 1

การก่อตั้งพรรคประชากรไทย

นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคประชากรไทย

เมื่อมีประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับลงวันที่ 22 ธันวาคม พ.ศ. 2521 เป็นการเรียบร้อยแล้ว

นักการเมืองเก่าอย่างผมก็ต้องตัดสินใจ บทเรียนทางการเมืองที่ผมเคยได้รับตลอดเวลาที่เป็นนักการเมืองในสังกัดพรรคการเมืองใหญ่โตเก่าแก่ของบ้านเมือง สอนให้ผมรู้ว่า ในเวทีที่มีผู้แสดงร่วมอยู่ด้วยกันมาก ๆ นั้น ถ้าหากเราจะแสดงบทบาทอะไรออกไปในทำนองที่มันรุกล้ำกำกวมหน้าบรรดาเพื่อนพ้อง วันหนึ่งมันก็ต้องเข้าทำนองที่เขาว่ากัน “ไม่มีใครอยากเห็นเราเด่นเกิน”

ผมได้รับความเจ็บช้ำน้ำใจการเป็นลูกพรรคที่มีความคิดความอ่านไม่ค่อยจะอยู่ในแนวทางเดียวกันกับบรรดาคนใหญ่ ๆ โต ๆ ในพรรค เมื่อมีเหตุที่ทำให้ผมมีอันต้องหลุดพ้นจากพรรคการเมืองที่เคยมีชื่อเสียงมาเสียได้อย่างนี้แล้วผมเคยคิดของผมเอาไว้แล้วในใจว่าวันไหนวันหนึ่ง ถ้าหากว่าเวทีการเมืองเกิดขึ้นอีก ผมจะดำเนินชีวิตทางการเมืองของผมต่อไปด้วยการจะเป็นหัวหน้าพรรคเสียเองให้รู้แล้วรูดไป

ผมเคยตอบคำถามใครต่อใครเสมอว่าคนอย่างผมเคยเป็นรัฐมนตรีมาแล้ว 3 ครั้ง 2 กระทรวง เคยเข้าร่วมประชุม ครม. มาแล้วนับหนนับครั้งไม่ถ้วน ผมแน่ใจว่าผมมีความคิดความอ่านเกี่ยวกับกิจการบ้านเมืองนี้ดีพอที่จะตั้งพรรคการเมืองขึ้นมาดำเนินการและตัวผมเป็นหัวหน้าพรรคเสียเอง

แล้ววันหนึ่งผมก็ต้องทำอย่างที่ผมคิด ผมกำหนดอนาคตทางการเมืองของผมในใจ แล้วผมก็เริ่มออกข่าวบอกผู้คนที่เกี่ยวข้องกับคุณเคยกับตัวผมว่า ผมจะตั้งพรรคการเมืองชื่อ “พรรคประชากรไทย” โดยผมจะเป็นหัวหน้าพรรคเองในตอนเริ่มต้น

มีคนในพรรคประชาธิปัตย์อีก 2 คน เดินออกจากพรรคมาสมทบร่วมเป็นเพื่อนตาย ในการก่อตั้งพรรคการเมืองใหม่ พิกพ อะสติรัตน์ อดีต ส.ส. กรุงเทพฯ, สนิท กุลเจริญ อดีต ส.ส. สมุทรปราการ สามคนที่เคยผ่านงานพรรคงานสภากันมาพอสมควรแล้วเริ่มนัดหมาย ประชุมปรึกษาหารือกัน

เราคิดกันว่าถึงเราจะเป็นอดีต ส.ส. แต่ลำพังเราทั้ง 3 คน คงจะไม่พอเพียงสำหรับที่จะเป็นคณะผู้คนที่ร่วมกันก่อตั้งพรรค จากนั้นเราได้พบปะพูดคุยอะไรกับใครเราก็เริ่มจับบันทึกผู้คนที่แสดงความกระตือรือร้นเกี่ยวกับงานทางด้านพรรคการเมือง

ผมเริ่มต้นเจรจาทันทีกับบรรดาท่านผู้มีอาวุโสในทางราชการบ้านเมือง เริ่มต้นด้วยการนึกถึงผู้หลักผู้ใหญ่ที่เคยเป็นที่ปรึกษาของผมสมัยที่ผมเป็นรัฐมนตรีอยู่กระทรวงมหาดไทย

ผมได้รับทราบความยินดีที่อดีตจเรตำรวจอย่างท่าน พลตำรวจโทชนะ วงชะอุ่ม ท่านจะร่วมเป็นผู้ก่อตั้งพรรคการเมืองด้วย มีตำรวจแล้ว ผมก็คิดถึงทหาร สมัยผมเป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการมหาดไทยมีนายทหารเรือท่านหนึ่งชอบเขียนบันทึกแนะนำออกความเห็น และให้คำชมเชยเป็นกำลังใจในการทำงานของผมอยู่บ่อยๆ จำได้ว่าท่านปลดเกษียณ ตอนที่ท่านเป็นรองผู้บัญชาการทหารเรือ เมื่อเกษียณแล้วเคยเจอท่านเล่นรถอยู่ตามถนน ท่านเห็นเข้าหุ้ครถวิ่งมาทักทายกัน ก็ด้วยความคิดความที่อยู่ในแนวเดียวกัน ผมก็ได้ชื่อท่าน พลเรือเอกสนธิ บุญยะชัย อดีตรอง ผบ.ทร. มาร่วมเป็นผู้ก่อตั้ง แล้วผมก็ได้นายทหารบกอย่างท่าน พลตรีนายแพทย์สุพจน์ ขวัญมิตร ได้อดีตผู้บัญชาการตำรวจภูธรอย่างท่าน พล.ต.ท. สนั่น นรินทรสรศักดิ์ มาร่วมเป็นผู้ก่อตั้ง

จากนั้นก็ถึงบรรดาเพื่อนพ้องที่เคยเป็นรัฐมนตรีร่วมคณะกันมาอย่างท่านอดีตรัฐมนตรีศึกษา ดร.ภิญโญ สาธร นักการเมืองเก่าแก่โบราณอย่างท่านเจ้าคุณเกษม บุญศรี อดีตประธานสภาผู้แทนราษฎร คุณสรวง อักษรานุเคราะห์ อดีต ส.ส. กทม. ผู้กว้างขวางอยู่ในวงการของผู้คนที่เป็นทั้งนักการเมืองและนักธุรกิจการค้า

ได้ผู้หลักผู้ใหญ่ในวงการทั้งทหารตำรวจมาลำดับชื่อเอาไว้เป็นหลักในเบื้องต้นแล้ว บรรดาพรรคพวกที่อยู่ใกล้ชิดสนิทสนมทั้งหลายของผมนั้น ก็ตัดสินใจเอาชื่อเอาสกุลของตนเข้ามาร่วมอยู่ในขบวนการของผู้ก่อตั้ง รวมทั้งท่านอาจารย์ผู้เป็นปรีชญ์เก่าอย่างท่านอาจารย์ไพโรจน์ วัฒนกุล

ได้ผู้ก่อตั้งพรรคแล้วผมนั้นก็เริ่มต้นเสาะหาพวกที่จะเอามาเป็นผู้สมัครเข้ารับเลือกตั้ง ผมปรึกษาหารือกันในกลุ่มเพื่อนพ้องไม่กี่คนว่าผมจะเริ่มต้น การเกิดของพรรคการเมืองใหม่ ในใจกลางกรุงและที่กลางกรุงอย่างปากน้ำ

ที่ตกลงใจเลือกเกิดกันในกรุงเทพฯ เพราะทั้งพิภพและผมต่างก็เคยเป็น ส.ส. กรุงเทพฯกันมาคนละ 2 คน 2 แห่งแล้ว ที่ตกลงใจเลือกที่ปากน้ำด้วยเพราะเพื่อนพ้องที่เดินออกจากพรรคมาด้วยกันเขาเป็นอดีต ส.ส. ที่นั่น

มีรายการแถมพรรคพวกอีก 2 คน ที่จะลงกันในต่างจังหวัดที่เป็นบ้านเกิดของเขา ชัยสิทธิ์ ภูภิรมย์ขวัญ จะลงที่พิจิตร ยิ่งพันธุ์ มนะสิการ จะลงที่พิษณุโลก

ที่ปากน้ำผมเจรจาชวนเอาอดีตประธานสภาจังหวัดอย่าง คุณสมรรถ ศิริจันทร์ เข้ามาร่วมทีมประชากรไทยได้ พร้อมกับออกปากชวนคนอย่าง ครูจ่านง เนตรประภา ที่ชาวพระประแดงรู้จักกันดีในนาม ครูเล็ก สิงห์ครุ รวมเป็น 3 คน กับ สนิท กุลเจริญ อดีต ส.ส. สมุทรปราการ ของประชากรไทย

เขตหนึ่งผมได้ น.พ. บุญเทียม เขมาภิรัตน์ กับนายพลตรี ศิริ ธิรพัทธ์ มาเข้าร่วมทีมกับผม

เขตสอง พญาไทผมได้ คุณสนั่น ศิลปบรรลง ที่ผมเคยรู้จักกันมาก่อนนานหลายปี มาร่วมทีมกันกับคุณสังข์ชัย ความพิทักษ์ และคุณชรินทร์ เผ่าวิบูลย์ อดีตหัวหน้ากอง บ.ก. หนังสือพิมพ์

เขตสาม พระโขนง ผมได้ร.ต.ต.สมศักดิ์ โปษยานนท์ คุณวนิดา นานา ซึ่งเป็นหลานสาวคุณเล็ก นานา และได้คุณธาดา เต็มบุญเกียรติ ที่ผู้คนที่บ้านทั้งเมืองรู้จักกันดีทางรายการทีวีมาร่วมทีมให้ครบ 3 คน

เขตสี่ มีนบุรี บางเขน ผมมีลุงขาวไข อาชีพ หรือ คุณวารพงษ์ พงษ์บริบูรณ์ ผู้ใหญ่ ลำปางค์ พ่วงรอด จากมีนบุรี และร.อ. ประเคน รัตนพรรณา ผู้ผ่านชีวิตมาทุกชนิดแล้ว นอก จากอย่างเดี๋ยวยังไม่เคยเป็นผู้แทน

เขตห้า บางกะปิ ห้วยขวาง ผมเอาพิภพ อะสติรัตน์ ผู้มีบ้านช่องเป็นชาวบางกะปิอยู่นานมาเป็นผู้สมัครร่วมกับ คุณเย็นจิตต์ ระพีพัฒน์ ณ อยุธยา ที่ผมไปขอให้ลาออกจากการเป็นผู้พิพากษาสมทบในศาลคดีเด็ก และเยาวชนกลาง มาเป็นผู้สมัครในนามพรรคประชากรไทย และเขตนี้ปิดท้ายด้วยสุมิตร สุนทรเวช ผู้เป็นวิศวกรอยู่ก่อนที่จะโดดเข้ามาในวงการเมือง

เขตหก ป้อมปราบ ปทุมวัน ผมเลือกเอาคุณเสรี โสสกุล นักธุรกิจชาวป้อมปราบ มาร่วมทีกับคุณอภิชัย ตรังคินีนาถ นักเรียนกฎหมายจากสหรัฐ และคุณสุธี ผลทวิ ไปได้ปริญญาตรีมาจากมหาวิทยาลัยฟิลิปปินส์

เขตเจ็ด ยานนาวา ผมเลือกเอาคุณวิจารณ์ ก้องสมุทร ผู้เคยเป็นครูบาอาจารย์ และเป็นเจ้าของกิจการ โรงเรียนมาเป็นผู้สมัครร่วมกับคุณมุสิก จันทร์เทร์มะ ครู และคุณปรีชา เอสก้า นิติศาสตร์บัณฑิต ผู้มีอาชีพทนายความ

เขตแปด บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ ผมก็ได้ครูสองนักธุรกิจหนึ่ง คือ อ.จ.สมชาติ ศรีพนา อ.จ.เมธินทร์ พันธุ์บุปผา และคุณบูรณะศักดิ์ เทพาคำ ผู้เป็นนักเรียนเก่าเทพศิรินทร์

เขตเก่า ธนบุรี คลองสาน และราษฎร์บูรณะ ผมเลือกเอาคุณเชิดชัย เพชรพันธ์ มาร่วมทีมกับ อ.จ.ณรงค์ บุญญสิทธิ ผู้เป็นทั้งครูและทนายความกับคุณบุญช่วย สังข์รัศมี นิติศาสตร์บัณฑิต

เขตสิบ บางขุนเทียน ภาษีเจริญ หนองแขม ดลิ่งชั้น ผมเลือก อ.จ.ชัยทิพย์ น่วมท นง ผู้ได้ปริญญาทางการศึกษากับคุณพิศาล ไชยชาญ และคุณวัชรธ ปรากฏพัฒน์ ที่เป็น บัณฑิตทางกฎหมาย และมีอาชีพเป็นทนายความทั้ง 2 คน

เขตสิบเอ็ด สดุดท้าย พระนคร สัมพันธวงศ์ บางรัก มีเพียง 2 คน อดีต ส.ส. ปทุมธานี คือ คุณยิ่ง รัศมีทัต ลงสมัครร่วมกับทนายที่เป็นเพื่อนรุ่นน้อง ที่เป็นผู้ดูแลคดี ระหว่างผมกับหนังสือพิมพ์คือ คุณสุวัฒน์ 닝สานนท์

นอกจากนี้ก็มีผู้คนที่สมัครเข้ารับเลือกตั้งในต่างจังหวัดอีก 6 ท่าน ที่ยินดีจะขอลงสมัครในนามของพรรคประชากรไทยทั้งๆที่ทางพรรคไม่สามารถจะส่งอะไรไปให้ความช่วยเหลือด้วยเลยก็ยังยินดีที่จะร่วมลงเรือลำเดียวกัน

แล้วก็ถึงวันก่อนวันที่จะยื่นสมัครเข้ารับเลือกตั้ง ที่บ้านผม กลายเป็นกองบัญชาการย่อยๆสำหรับการเตรียมทุกอย่างให้พร้อม ผมแบ่งงานกันคนละไม้ละมือ ใครจัดการเรื่องรูปถ่ายของผู้สมัคร ก็ไปจัดเตรียมเอาไว้ใครตรวจสอบรายการตามความต้องการก็ตรวจสอบกันตั้งแต่การตรวจสอบใบสมัคร ใบทะเบียนบ้าน บัตรประจำตัวประชาชน ใบตรวจแพทย์ เอกสารอื่นสำหรับบางคนถ้าหากทางการเขาต้องการดูบอกให้ทุกคนเตรียมเงินค่าสมัครจำนวน 5,000 บาท แล้วก็นัดหมายให้ทุกคนไปพบกันที่ กทม. ตอนก่อนแปดโมงเช้าวันจันทร์ที่ 5 มีนาคม

พรรคพวกที่มาชุมนุมกันตั้งแต่หัวค่ำกลับกันไปเกือบหมด เหลืออยู่ 2-3 คน ช่วยกันจัดช่วยกันดู ช่วยกันเขียนชื่อเขียนเขตที่หลังรูปที่ทางการต้องการ ที่จะเอาไว้แจกหนังสือพิมพ์

ผู้สมัครทั้งหมดในกรุงเทพฯ มี 32 คน แต่กว่าทางโรงพิมพ์จะส่งรูปอีก 8 คนที่ยังขาดมาให้ดูภาพก็เกือบตี 3 เข้าไปแล้ว กว่าที่จะจัดการแยกรูปแยกใบสมัคร ตรวจสอบความเรียบร้อยกันเสร็จก็ 6 โมงเช้าคาตา ผมจัดการอาบน้ำอาบท่า แล้วก็แต่งตัวขับรถขนทุกอย่างที่ต้องใช้เอาไป กทม. ด้วยตนเอง เมื่อตอนที่ผมโผล่เข้าไปบนศาลาว่าการ กทม. นั้นผู้คนเข้าไปรอกันอยู่หนาแน่นไปหมดแล้ว ผู้สมัครในนามประชากรไทยทั้ง 31 คน ไปรอกันอยู่พร้อม

ของพรรคนี้ถ้าเคยทำมาก่อนแล้วก็ไม่ยาก แต่ถ้าหากเริ่มกันเป็นครั้งแรกก็ต้องคอยดูแลกันเหนื่อย ผู้สมัครในนามพรรคประชากรไทย เป็นผู้สมัครหน้าใหม่เต็มเข้ามาถึง 30 คนเพราะมีผมกับพิภพเท่านั้นที่เคยยื่นสมัครที่นี้กันมาคนละ 2 คนแล้ว ทางกรเขาจัดให้เข้าสมัครกันเป็นชุดเป็นเขต เขามีข้อให้หรือหรือตกลงกันว่าจะเอากันอย่างไรรเพราะไม่ว่าใครจะมาถึง กทม.ตอนไหน ถ้าหากว่าก่อน 8.30 น. ด้วยกันเขาถือว่าทุกคนมาพร้อมกัน และเขาแนะนำว่าตกลงกันไม่ได้ให้จับฉลาก

ของประชากรไทยเขตหนึ่งคูสิต ได้หมายเลข 5 - 6 - 7

เขตสอง พญาไท ได้หมายเลข 4 - 5 - 6

เขตสาม พระโขนง ได้หมายเลข 1 - 2 - 3

เขตสี่ บางเขน มีนบุรี ได้หมายเลข 1 - 2 - 3

เขตห้า บางกะปิ ห้วยขวาง ได้หมายเลข 7 - 8 - 9

เขตหก ป้อมปราบ ปทุมวัน ได้หมายเลข 1 - 2 - 3

เขตเจ็ด ยานนาวา ได้หมายเลข 11 - 12 - 13

เขตแปด บางกอกน้อย บางกอกใหญ่ 7 - 8 - 9

เขตเก้า ธนบุรี คลองสาน ราษฎร์บูรณะ 1 - 2 - 3

เขตสิบ บางขุนเทียน หนองแขม ภาษีเจริญ ดลิ่งชั้น 12 - 13 - 14

และเขตสิบเอ็ด พระนคร สัมพันธวงศ์ บางรัก ได้หมายเลข 2 กับ 3

ได้หมายเลขประจำตัวกันทั่วทุกคนทุกเขตแล้วเราก็ต้องคิดกันถึงวันเริ่มต้นที่จะเปิดการปราศรัย

ทางพรรคการเมืองอย่างประชาธิปัตย์ได้แสดงความพร้อมเพรียงยิ่งกว่าพรรคไหน ด้วยการเปิดปราศรัยกันก่อนถึงวันสมัครรับเลือกตั้งกันที่ท้องสนามหลวง ตั้งแต่วันที่ 15 กุมภาพันธ์ ประชาธิปัตย์พูดไปแล้วเราก็ปรึกษากันว่าของเราจะเปิดรายการกันวันไหน ผมคิดว่าวันเหมาะสมกว่าวันไหนควรจะเป็นวันศุกร์ วันสุดท้ายที่ปิดรับสมัครนั้นแหละเป็นเหมาะที่สุด ถ้าหากว่าเราได้เบอร์แล้วจัดการพิมพ์ใบปลิวสำหรับแจกกันได้ทัน ผมก็คิดว่าเอาวันศุกร์ที่ 9 มีนาคม เป็นวันเปิดการปราศรัย คิดกันเอาไว้แต่ยังไม่ได้ออกข่าว แผล็บเดียวทางประชาธิปัตย์ออกประกาศว่าจะพูดเปิดตัวผู้สมัครในวันที่ 9 เขาจะเอาสนามหลวงเป็นเวทีเปิดรายการแนะนำตัว

ผมคิดของผมว่า ป.ช.ป. มาสนามหลวงก็เป็นการพูดครั้งที่ 2 ถ้าจะลองวัดดวงกันดูเราเป็นพรรคเกิดใหม่ ทำไมไม่ลองเอาฤกษ์เอาชัยด้วยการเปิดรายการพบประชาชนกันครั้งแรกที่สนามไชย และเท่าที่รู้จักกันอยู่ ประชาธิปัตย์จะถึงธรรมเนียมปิดการปราศรัยด้วยการพูดครั้งสุดท้ายที่สนามไชย ประชากรไทยก็จะได้ถือโอกาสขออนุญาตตำรวจองที่พูดสนามหลวงในวันที่ 20 เมษายน เอาไว้

ตกลงอย่างนั้นก็ออกข่าวกันเป็นการใหญ่ พรรคประชากรไทยจะเปิดการปราศรัยครั้งแรกในวันศุกร์ที่ 9 มีนาคม 2522 เวลา 5 โมงเย็น เพราะฉะนั้นพอได้เบอร์ประจำตัวผู้สมัครกันครบถ้วนแล้วก็รีบไปจัดการพิมพ์บัตร อีกพวกหนึ่งก็รีบไปจัดทำรถปราศรัย รถใครๆเขาทำกันคันละ 2-3หมื่นบาท แต่ของประชากรไทย รถบรรทุกขอยืมพวกกันมา โครงไม้ข้างในก็ขอยืมเศษไม้จากพวกก๊ับที่มีงานก่อสร้าง ประชากรไทยจ่ายเพียงค่าไม้อัดที่หุ้มอยู่ ด้านนอกเพียงราคา 5,000.- บาท รวมค่าแรง

ก่อนเลือกตั้งผู้สมัครของเราทุกคนตกลงว่าจะร่วมลงขันกันคนละ 20,000 บาท สำหรับเป็นค่าใช้จ่าย ด้วยวิธีการที่ว่าใครมีก่อนลงขันมาก่อน วิธีนี้ทำให้เราพอมีเงินไปจัดหาเครื่องเสียงเครื่องพูด จัดเป็นทีมสำหรับดำเนินการเรื่องนี้โดยเฉพาะ อย่างที่บอกให้รู้กันทั่วทุกคนว่าพรรคเราจน แต่จะเอาชนะกันด้วยการพูดการปราศรัย เพราะอย่างนั้นหัวใจสำคัญของการรณรงค์ของเราคือระบบเสียงและการติดตั้งที่เข้าถึงหูท่านผู้ที่มีไมตรีมาฟังประชากรไทยพูด¹

¹ประชากรไทยปีที่สี่สิบ, ฉบับลงวันที่ 9 มีนาคม 2542./

ภาคผนวก 2

คำต่อคำ “ชาวนา-งูเห่า” ในคำคืนอันสับสนร่วมไม่ร่วมรัฐบาล

การประชุมเริ่มต้นด้วยการที่นายสมักร สุนทรเวชได้เกริ่นนำถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อลูกพรรคบางส่วนได้หันไปสนับสนุน นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ขณะที่อีกส่วนไม่ต้องการดังนี้ ในการประชุมครั้งนี้เขาจึงต้องการให้ที่ประชุม ได้มีมติว่าจะร่วมรัฐบาลหรือไม่ร่วมรัฐบาล

นายยังพันธ์ เหตุการณ์ครั้งนี้ไม่เคยมีมาก่อนในประวัติศาสตร์ของพรรคประชากรไทย ผมเองในฐานะเลขาธิการพรรค ก็อาจมีข้อบกพร่องที่ไม่สามารถเป็นแม่บ้านที่ดีและสามารถทำงานให้สำเร็จให้พรรคประชากรไทยมีความสามัคคี หรือไม่มีศักยภาพพอที่จะให้พรรคประชากรไทยมีความเจริญก้าวหน้า ในวันข้างหน้า ผมต้องขอภัยสมาชิกทุกท่านถ้ามีอะไรที่คิดว่าผมได้ทำพลาดไป เผอิญผมป่วยเสีย ถ้าผมไม่ป่วยเหตุการณ์ต่าง ๆ คงจะไม่เกิดขึ้นอย่างนี้

นายวัฒนา ผมขอรับรองในฐานะเป็นลูกผู้ชาย ทุกคำที่ผมกล่าวเป็นข้อเท็จจริงไม่มีเสริมไม่มีแต่ง สิ่งที่เกิดขึ้นมา คือตั้งแต่วันที่ 3 ได้มีการดำเนินการอะไรขึ้น เนื่องจากนายก ฯ ชวลิต จะลาออกแล้วแน่นอน การลาออกเนื่องจากกระแสประชาชนเรียกร้องแล้วการที่เรียกร้องแล้วท่านตัดสินใจแน่นอนว่าจะลาออก ผลติดตามมาตลอดว่าหลังการลาแล้วจะดำเนินการอย่างไรในกลุ่ม 6 พรรคมีการจะตั้งรัฐบาลกันต่อไปแต่ต่อไปไม่ใช่

นายวัฒนาได้อธิบายเหตุผลที่เขาต้องยกพวกไปสนับสนุนนายชวน เป็นนายก ฯ เนื่องจากหนึ่งนั้น พรรคที่นายสมักรสนับสนุนไม่ได้มีความจริงใจที่จะให้ประชากรไทยอยู่ร่วมรัฐบาล เมื่อมีสูตร 1-2-4 และสูตร 1-2-3 ออกมา

นอกจากนี้ยังมีท่าทีของนายมนตรี พงษ์พานิช หัวหน้าพรรคกิจสังคม และนายพินิจ จารุสมบัติ หัวหน้าพรรคเสรีธรรมที่แปรพักตร์ไปสนับสนุนขั้วประชาธิปไตย

และที่สำคัญนายชวนได้โทรศัพท์ของร้องให้เขาไปให้ความช่วยเหลือ สนับสนุน ซึ่งเมื่อประกอบกับการยังกระแสดความต้องการของประชาชนที่ว่าหากไปสนับสนุน พล.อ.ชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา เป็นนายก ฯ บ้านเมืองวุ่นวายแน่ เขาจึงได้ตัดสินใจ และนายชวนเองก็บอกว่าจะไปกราบขอร้องต่อนายสมัครเองด้วย

ความพยายามให้เหตุผลนายวัฒนัน ก็มี พล.อ.อ.สมบุญ ระหงษ์ ร่วมอธิบายถึงเจตนาอันบริสุทธิ์ ที่จะเข้าไปช่วยเหลือให้พรรคประชาธิปัตย์ได้จัดตั้งรัฐบาลตามเสียงเรียกร้องของประชาชน โดยบอกว่า ได้เขียนใบลาออกเพื่อจะให้นายชวนสบายใจ แต่เมื่อนายชวนรู้ก็เรียกเข้าพบและยับยั้งไว้

นายสมัคร หัวหน้าพรรคประชากรไทยก็เป็นคนเหมือนกัน ดำเนินกิจการทางการเมืองมาก็มากเวลาเราบอกว่า การเมืองเป็นแบบนี้ไม่ต้องไปคำนึง ว่าใครจะเล่นการเมืองอย่างไร เพราะคนที่จะเล่นการเมืองสู้กันมีไม่กี่คน แต่การตัดสินใจยอมไปเป็นลูกน้องเขา เป็นเบอร์สองของ แล้วเมื่อไรเราจะได้ไต่ลั่นขึ้นมาการตัดสินใจต่าง ๆ เหล่านี้มันเหมือนกับจะเอาพรรคประชากรไทยไว้สู้กับเขา จะได้เท่าไรยังไม่รู้ แต่ว่าวันข้างหน้าจะมีนายสมัคร กับนายชวน เป็นคู่ต่อสู้ทางการเมือง

ถามว่าพรรคการเมืองพรรคนั้นมันดีจริงอย่างว่าหรือไม่ เพราะวันนี้เงินมัน 40 กว่าบาทแล้วใช้ใหม่ หุ่นลงยิ่งกว่าในสมัยรัฐบาลชวลิตอีก กิจสังคมของมนตรี เขาจะลงชื่อเปลี่ยนไปทำไมเราต้องเปลี่ยนตาม ทำไมต้องทำตาม ไอ้การปลุกกระดมเรื่องพวกนี้เรายากจริง ๆ ว่ามันจะถึงเผาบ้านเผาเมืองไหม ยิ่งในทางการเมืองนั้น บอกให้เลยว่าคะแนนสุสีเขาไม่ตั้งรัฐบาลหรอก เขาจะป้องกัน พูดกันสองวันสี่หน เขาบอกว่าเขากลับบ้านเมืองจะลุกเป็นไฟ ถ้านายชวนไม่ได้เป็นนายก ฯ ก็เราไปเปิดช่องให้เขามีคะแนนนำผลสุดท้ายมีข่าวว่ามีการเสนอ

ชื่อ ม.ร.ว.เกษมสโมสร เกษมศรี เป็น นายก ๑ หมายความว่าเอาคนกลางเข้ามาไม่ใช่ พล.อ.ชาติชาย เรือนี่เล่าให้ฟังแล้วก็เก็บไว้เนาะการเมืองนั้นมันต้องถึงลูกถึงคน

ผมอาจนั่งอยู่นานเกินไป จนคนที่ร่วมก่อร่างมาด้วยกันลาออกไป มันหมดประโยชน์หมาไล่เนื้อมันแก่ไปแล้ว ผมเล่นการเมืองผมมีเหตุผลในทางการเมือง ผมจะอยู่แถวหน้าผมก็อ่านว่ามันจะต้องเอาอย่างไร... ไปลงกับเขาอยู่กับเขาแล้วมีอะไรเกิดขึ้นมันเป็นความอยากได้ออยากคืออย่างนั้นหรือ เราก็อยากทำงานแต่ปัญหาคือถ้าโอกาสมันเปิดช่องมันเหลือก็คนหัวหน้าแถวการเมืองที่จะมาสู้กับเขา

เรื่องนี้ไม่ใช่ปัญหาคณะกรรมการก็ช่วยกันวินิจฉัยได้ คือถ้าอยากจะไปร่วมกับเขาก็ลงคะแนนสนับสนุน ถ้าไม่เห็นด้วยก็ลงคะแนนรักษาพรรคประชากรไทยไว้ไม่ร่วมรัฐบาลเท่านั้นเองแล้วก็จบ

จิตเส้นใต้สองเส้นเขาบอกว่าไม่ว่าประชากรไทยจะมีมติออกมาอย่างไรก็จะไม่มีมีการเปลี่ยนแปลง มันจบอย่างนี้แล้ว ทำไปทำไมจะร่วมมือกันทำลายพรรคประชากรไทยทำไมผมก็ขอเสนอให้ที่ประชุม

กรรมการบริหารพรรค ผมไม่อยากจะให้โหวต ถ้าโหวตแล้วเพื่ออยู่ไม่ได้ครับ

นายสมัคร ทำไมจะอยู่ไม่ได้ ก็อยู่กันไป

กรรมการบริหารพรรค น้ายัง ก็เป็นคนดีถ้าโหวต

นายสมัคร นายสมัครเป็นคนชั่วหรือไง

กรรมการบริหารพรรค ไม่ใช่ครับ คือทุกคนรักแล้วจะไปโหวตข้างไหนจะอยู่
ยังไง

นายสมัคร (เสียงดัง) มันก็อยู่ได้ คุณโหวตมาซิ

กรรมการบริหารพรรค ผมขอเสนอไม่ให้มีการโหวต เพราะถ้าโหวตแล้วมันจะมีปัญหา

ถึงตรงนี้กรรมการบริหารพรรค 2-3 คน พยายามเรียกร้องให้สมาชิกพรรคเห็นแก่ความเป็นหัวหน้าพรรคของนายสมัคร ที่มีจุดยืนทางการเมืองอย่างมั่นคงมาตลอด โดยที่พรรคการเมืองอื่นในปัจจุบันไม่มี ซึ่งนายสมัครก็ยังยืนยันกรานจะให้มีการ โหวตเสีย

นายสมัคร ทุกอย่างจะไม่มีอะไรมากไปกว่าพรรคชาติไทย จะต้องมิมติวันนี้และนายกฯ เขาบอกไว้แล้วอย่างไรก็ไม่เปลี่ยนแปลงแล้วเราก็บอกว่าเรามีมติไปแล้วก็จบลงแต่ไหนเอง ใครจะอยู่ก็สุดแท้แต่ เพราะเหตุว่าต้องมีมติประชุมแล้วไม่มีไม่ได้เพราะฉะนั้นก็กระผมอยากจะให้มีการลงมติเดี๋ยวนี้ใครคิดว่าควรจะไม่ร่วมรัฐบาลโปรดยกมือขึ้น

นายวัฒนา ทำหัวหน้ารับขอผมนึกได้ใหม่ครับ มาวันนี้ไม่มีใครบังคับผมมา ผมมาในนามของพรรคประชากรไทย ผมอยากจะกราบเรียนหัวหน้าว่ามีทางอื่นใหม่ครับ หาทางออกที่ดีกว่านี้ใหม่ครับผมขอรับรอง เพราะว่าถ้าเรามากันแบบนี้ไม่ว่ารัฐมนตรีหรือประชาชนทั่วไป ผมยังไม่อยากให้ลงมติกันเลยให้หาทางออก ผมขอรับรองเถอะครับ

นายสมัคร ทำไม ๆ เพื่ออะไร

นายวัฒนา เพื่อว่าทุกคนจะอยู่ร่วมกัน

นายสมัคร พรรคประชากรไทยไปอยู่ที่ไหน หัวหน้าพรรคประชากรไทยไปมองหน้าใครเขาได้อย่างไร

นายวัฒนา ไม่ใช่ผมหมายความว่า ผมอยากจะขอรับรองว่าควรที่จะเลือกทางที่ดีกว่านี้ หาทางออกให้ดีกว่านี้ดีใหม่ครับ

นายสมัคร ไม่มี ไม่ต้องแล้ว ไหนๆ เขาลงคะแนนกันแล้วคือมันจะได้หมดยก คือถ้าหัวหน้าพรรคมันใช้ไม่ได้แล้วก็ไม่ต้องร่วมมือไม่ต้องโหวตให้หัวหน้าเท่านั้น ผมก็จะเสนอว่าโหวตอย่างไร โหวตว่าไม่รับ ไม่ร่วมรัฐบาล ก็เท่านั้น ก็ขีดเส้นใต้สองเส้น ถ้าเกิดร่วมรัฐบาลก็จัดการไป ก็หมายความว่าพรรคประชากรไทย ก็ดำเนินกิจกรรมทางการเมืองจะทำอะไรก็สุดแท้ไป หัวหน้าพรรคอยู่ไม่ได้อยู่ได้อย่างไร

นายวัฒนา ผมคิดว่าวิสัยทัศน์ของหัวหน้าท่านมีมาก คิดว่าท่านคงหาทางออก

นายสมัคร มันมีไหม คุณคิดว่ามีไหม

นายวัฒนา ผมบอกแล้วว่าผมไม่ใช่ข้าราชการเมือง ผมเองเป็นพ่อค้า การเมือง ผมไม่รู้เรื่อง

นายสมักร แล้วจะให้เดินตามความคิดพ่อค้าอย่างนั้นหรือ

นายวัฒนา ไม่ใช่ครับ

นางลลิตา ถ้าเกิดมติว่าร่วมหัวหน้าพิจารณาใหม่

นายสมักร พิจารณาไหน

นางลลิตา หนูไม่เข้าใจ

นายสมักร ก็หัวหน้าพรรคประชากรไทยปฏิเสธว่าไม่ร่วมตลอดแสดงว่าเขาไม่เอาหัวหน้าพรรคแล้วจบเรื่องแค่นั้นเอง พิสูจน์กันง่าย ๆ แค่นี้เองไม่เห็นมีอะไรยากเลย

นางลลิตา ใครไม่เอาหัวหน้าพรรค

นายสมักร เดี่ยวคุณก็รู้

นางลลิตา และหากมติว่าไม่ร่วม

นายสมักร ไม่เห็นมีอะไรก็เฉยๆ ไม่ร่วมก็ไม่ร่วม หัวหน้าพรรคอยู่ได้

นางลลิตา หัวหน้าคะ คนมองว่าเราจะทำอะไรกันอยู่เฉพาะว่าสโลแกนของพรรคเรื่องของส่วนรวมมาก่อนเรื่องส่วนตัว

นายสมักร ใช้เรื่องของส่วนรวมมาก่อนส่วนตัว เรื่องบ้านเมืองมาก่อนเรื่องของพรรค แต่เรื่องของส่วนรวมนั้น ต้องรู้เขาส่วนตัวไม่ใช่ไปอ้างส่วนรวมบังหน้าและเอาประโยชน์ส่วนตัวเรื่องของบ้านเมืองนั้นก่อนเรื่องของพรรคไม่ใช่เอาพรรคไปขาย แล้วก็เอามาอ้างว่าบ้านเมืองคุณต้องมีเหตุผลด้วย ผมเป็นคนออกสโลแกนนี้ ผมก็ยังถือของผมนิ่งนี้อยู่

กรรมการบริหารพรรค อยากให้มีการลงมติ อยากให้หาทางออกที่ดี

นายสมักร ผมขอให้ลงมติเดี๋ยวนี้เลย

นายยิ่งพันธ์ ผมเป็นข้าราชการเมืองผมเป็น ส.ส. นะครับ ทั้งหมดไม่ต้องลงมติพรรค

กรรมการบริหารพรรค ตกลงแบ่งเป็น 2 พรรคใช้ใหม่ครับ

นายสมักร คุณไม่ได้เป็น ส.ส. ก็พูดได้ซิ

กรรมการบริหารพรรค ผมกราบเรียนท่านหัวหน้าพรรค กรรมการบริหารพรรคทุกท่าน กระผมเองไม่ใช่ ส.ส. แต่เป็นรองหัวหน้าพรรคประชากรไทย และเป็นกรรมการบริหาร

พรรค ประกาศจุดยืนเป็นที่แน่นอนแล้ว ถ้าผมไม่ชอบพรรคประชากรไทย ผมจะเลิกเล่นการเมืองจะไม่เปลี่ยนพรรค จะไม่ย้ายพรรคจุดยืนอันนี้ผมพูดตลอดเวลาในวันนี้ขอบอกตรง ๆ ว่า ปัญหาที่เกิดขึ้นการแก้ไขปัญหาคือด้วยอารมณ์ การแก้ไขปัญหาคือด้วยความไม่ถูกต้อง

นายสมักร ผมต้องตอบคำถาม ผู้ใหญ่เล็กน้อยว่าต้องมีเสียหายไม่เสียหาย ไม่มีอะไรเสียหายเลย หมายความว่าทุกอย่างเข้าที่เข้าทางหมดแล้ว นายก ๗ เขาก็ยืนยันว่าไม่เปลี่ยนแปลงเขาไม่อะไรต่าง ๆ ก็เป็นไปก็เป็นไป แต่พรรคประชากรไทยต้องอยู่ เพราะหัวหน้าพรรคประกาศไว้แล้วว่าไม่ร่วม แล้วสมาชิกเฉย ๆ ไม่ตัดสินใจก็ต้องตัดสินใจอย่างใดอย่างหนึ่งเท่านั้นเอง ถ้ารักษาพรรคประชากรไทยไว้ ผมเป็นหัวหน้าเขาโหวตอยู่ข้างผม แต่เพื่อว่าไม่เห็นด้วยฝากฝังพอแล้วสมัครมันมากเกินไปแล้วคงจะอะไรต่าง ๆ ไม่เป็นหลักเป็นเกณฑ์น่าเชื่อไม่ได้แล้ว โหวตไปสนับสนุนทางโน้นก็ได้จับสั่นกันไปเดินมาจุดนี้แล้วไม่มีอะไรเสียหายครับ ผมยืนยันว่าไม่มีอะไรเสียหายครับ

นางลลิตา กราบเรียนท่านหัวหน้าเดียนฟังมาทุกท่านที่ได้พูดก็ได้เห็นว่าทางกลุ่มของคุณวัฒนา ทานโทษที่ต้องใช้ช้อย่างนี้เพราะยังไม่ทราบว่าจะเรียกอย่างไรทุกคนก็ยังมีความรักในตัวหัวหน้าและยังเป็นสมาชิกพรรคประชากรไทย ไม่ทราบว่าดิฉันเข้าใจผิดหรือเปล่า เพราะฉะนั้นที่ท่านได้ทำไปแล้วคือหมายความว่า สนับสนุนให้คุณชวน เป็นนายก ๗ ก็ โอ.เค. เพื่อเห็นแก่บ้านแก่เมือง ท่านก็ได้ทำไปแล้วแต่เมื่อท่านทำไปแล้ว แต่เมื่อท่านทำไปแล้ว แล้วเมื่อรู้ว่าพรรคไม่ต้องการร่วมรัฐบาล ตอนนี้ ท่านจะทำเพื่อพรรคได้หรือไม่ เมื่อเรามาถึงจุดนี้แล้วท่านจะต้องเลือกเอาอย่างใดอย่างหนึ่ง

นายสมักร ผมไม่เห็นด้วยจุดนี้ไม่จำเป็นจะต้องเลือกอย่างใดอย่างหนึ่ง ผมอยากจะให้มามองหน้ากันตามปกติ ไม่มีอะไรเสียหายไม่มีใครเสียหาย

นางลลิตา ดิฉันเห็นใจหัวหน้ามากและเห็นด้วยที่หัวหน้ามีจุดยืนอย่างนี้ไหน ๆ เราก็ได้ทำการเมืองร่วมกันแล้ว นอกจากเรื่องที่ทำไปแล้วเมื่อ 2-3 วันนี้ เรื่องอื่น ๆ ท่านก็ไม่ได้มีอะไรเสียหาย เพราะฉะนั้นเราก็เสียคายอยู่ไม่อยากจะให้พรรคประชากรไทยต้องแตกแยกและในกรณีที่ท่านจะถอนตัวจากรัฐบาลคือไม่ใช่ลาออกจากส.ส.ถอนตัวจากร่วมรัฐบาล แต่ท่านกลัวว่าเดี๋ยวจะถูกค่าเป็นการเสียหาย คือว่าท่านรักพรรคอยู่ถ้าเสียก็เสียด้วยกันถ้าดีก็ดีด้วยกัน

นายสมัคร ผมบอกคัดค้านตรงนี้ผมไม่ต้องการต่อตรงนี้ไม่ได้เลยไม่ได้เด็ดขาด
ถึงตรงนี้ยังมีการถกเถียงกันว่า จะโหวตให้ร่วมรัฐบาลหรือไม่ร่วมรัฐบาล โดยที่
นางลลิตา พยายามที่จะไกล่เกลี่ยหาทางออกที่ประนีประนอมที่สุด คือ ให้กลุ่มผู้ที่หันไป
สนับสนุนนายชวน เป็นนายก ฯ กลับคืนมาสนับสนุนพรรคประชากรไทยบ้าง แต่เมื่อมีการ
ถกเถียงกันมาก ทำที่นางลลิตาในตอนท้ายจึงประนีประนอมมากขึ้น

นางลลิตา ท่านหัวหน้าพรรคคะความจริงคือไม่ต้องนับคะแนนเสียงนะคะ เราตก
แต่อย่างไรก็ได้ คือถ้าทุกคนเห็นว่าจะต้องมีหัวหน้าพรรคประชากรไทยที่ชื่อนายสมัคร
สุนทรเวช เราก็ไม่ต้องยกมืออะไรกัน ก็เอาเป็นมติใครจะลงไปแถลงก็ได้ ว่ามติคือไม่ร่วมรัฐ
บาล ส่วนเสียงนั้นจะไปตกแต่จะอะไรก็ตกแต่กันไป

ตัวท่านเองก็ให้สัมภาษณ์โดยตลอดว่าอยากให้ร่วมรัฐบาล เพื่อที่จะเข้าไป
ทำงานเพื่อบ้านเมืองแต่เมื่อมาถึงตรงจุดนี้ พี่วัฒน์ แสดงความรับผิดชอบออกมาว่าโหวตอย่าง
ไรก็ได้ให้หัวหน้าพรรคชนะ นั่นคือสปิริตของพี่วัฒน์ซึ่งดิฉันถือว่าเป็นสปิริตจริง ๆ ที่ไม่
อยากให้การกรรมการบริหารของพรรคประชากรไทยมันแตกกันออกเป็นฝักเป็นฝ่าย

กรรมการบริหารพรรค เราลงมติเสียงส่วนใหญ่ไม่ร่วมรัฐบาลแค่ไหนพอให้แถลงแค
่นั้นพอ

นางลลิตา อ้อไม่ใช่คะ ภูคะ หนูบอกแล้วว่าหนูขอไม่ให้ยก เมื่อก็หนูบอกแล้วว่าขอไม่
ยก เมื่อพี่วัฒน์แสดงสปิริตออกมาแล้วก็ขอให้ทุกคนยกให้หัวหน้าชนะ

กรรมการบริหารพรรค ก็ต้องไปแตกเสียงส่วนใหญ่

นางลลิตา เอาเสียงส่วนใหญ่ โอ.เค.

กรรมการบริหารพรรค ไม่ร่วมรัฐบาล

นางลลิตา แต่ว่าหนูต้องการวันนี้

กรรมการบริหารพรรค มติเอกฉันท์แล้วว่าไม่ร่วม

นางลลิตา ไม่ใช่พี่ต้องฟังก่อนคนละเรื่องมันจบไปแล้วแต่อยากให้ทุกคนรู้ว่า พี่วัฒน์
พี่ยังพันธ์ ทุกคนอยู่ที่นี้ตลอดแล้ว ฐานะของรัฐมนตรี 4 คน พรรคร่วมจะอยู่อย่างไรสมาชิกที่
เหลืออยู่จะทำอะไร ถ้าออกกันไปเรียบร้อย ออกไปทุกคนก็ยิ้มแย้มแจ่มใส มันเป็นความรับ
ผิดชอบที่ทุกคนต้องรับผิดชอบร่วมกัน หัวหน้าต้องหาทางออกและออกให้ชัดเจน

นายสมัคร ผมก็พูดได้ ว่าผมไม่เข้าร่วม
นางลลิตา คืออย่างนี้เรียนถามหัวหน้าคิดหนึ่ง
นายวัฒนา เสี่ยงส่วนใหญ่ไม่ร่วมพอบต่อไปเป็นหน้าที่ของพวกผม
นายสมัคร ให้ ดร.กนลา เป็นคนแถลงแล้วขอปิดประชุม
นายยิ่งพันธ์ ในนามเลขาธิการพรรค สิ่งที่ทำอะไรลงไป เอาจะรู้เท่าไม่ถึงการณ์หรือรู้
มากไป ก็ขออภัยท่านหัวหน้าและสมาชิกทุกคน¹

¹ หนังสือพิมพ์กรุงเทพธุรกิจ, ฉบับลงวันที่ 23 พฤศจิกายน 2540 หน้า 3.

ภาคผนวก 3
ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์
ศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๑/๒๕๔๒

วันที่ ๑๑ กุมภาพันธ์ พ.ศ.

๒๕๔๒

เรื่อง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสิบสองคนได้ยื่นคำร้องอุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ คัดค้านว่ามติของพรรคประชากรไทยมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสามของรัฐธรรมนูญ

นายวัฒนา อัสวเหม กับคณะรวมสิบสองคน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรพรรคประชากรไทยผู้ร้อง ได้ยื่นคำร้องอุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญ ลงวันที่ ๑๒ ตุลาคม ๒๕๔๑ ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยให้มติของพรรคประชากรไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๑ ซึ่งลงชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทย อันเป็นเหตุให้ผู้ร้องสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๗ (๘) เป็นมติที่มีชอบเนื่องจากขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ต้องตามบทบัญญัติมาตรา ๔๗ วรรคสามและวรรคสี่ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาคำร้องของผู้ร้อง ซึ่งสรุปใจความสำคัญไว้ดังต่อไปนี้
ผู้ร้องเป็นสมาชิกพรรคประชากรไทย และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๑๗ พฤศจิกายน ๒๕๓๕ โดยมีรายชื่อดังนี้

ผู้ร้องที่ ๑ นายวัฒนา อัสวเหม	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ
ผู้ร้องที่ ๒ พลอากาศเอกสมบุญ ระหงษ์	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ
ผู้ร้องที่ ๓ นายยิ่งพันธ์ มนะสิการ	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพิษณุโลก
ผู้ร้องที่ ๔ นายประกอบ สังข์โต	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนนทบุรี

ผู้ร้องที่ ๕ นายมัน พัทธโนทัย	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ
ผู้ร้องที่ ๖ นายสำเร็จ อัจฉริยะประสิทธิ์	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนนทบุรี
ผู้ร้องที่ ๗ นายสมพร อัสวเหม	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ
ผู้ร้องที่ ๘ นายไกรสิทธิ์ ไกรสิทธิพงศ์	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดพิษณุโลก
ผู้ร้องที่ ๙ นายสุชาติ บรรดาศักดิ์	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนนทบุรี
ผู้ร้องที่ ๑๐ นายพูนผล อัสวเหม	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดสมุทรปราการ
ผู้ร้องที่ ๑๑ นายฉลอง เรี่ยวแรง	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนนทบุรี
ผู้ร้องที่ ๑๒ นายทนุศักดิ์ เล็กอุทัย	สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอุดรดิตถ์

ขณะที่ผู้ร้องยื่นคำร้องอุทธรณ์ พรรคประชากรไทยซึ่งมีนายสมักร สุนทรเวช เป็นหัวหน้าพรรค มีคณะกรรมการบริหารพรรคที่นายทะเบียนพรรคการเมืองจดทะเบียนตอบรับแล้ว จำนวน ๖๒ คน และมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคจำนวน ๑๗ คน ระหว่างเดือนพฤศจิกายน ๒๕๓๕ ถึงเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๐ ขณะนั้นพรรคร่วมรัฐบาล ประกอบด้วยพรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา พรรคกิจสังคม พรรคเสรีธรรม พรรค มวลชน และพรรคประชากรไทย โดยมีพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ หัวหน้าพรรคความหวังใหม่ เป็นนายกรัฐมนตรี เมื่อประเทศไทยได้ประสบวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรงพลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรีจึงลาออกจากตำแหน่งเมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน ๒๕๔๐ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคร่วมรัฐบาลเดิมได้แสดงเจตจำนงที่ร่วมกันจัดตั้งรัฐบาล บริหารประเทศต่อไป โดยตกลงสนับสนุนให้พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติ พัฒนาเป็นนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชากรไทยขณะนั้นมีจำนวน ๑๘ คนได้ลงชื่อดังกล่าวเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ ต่อมาพรรคเสรีธรรมและพรรคกิจ สังคมได้หันไปสนับสนุนนายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ เป็นนายกรัฐมนตรี ทำให้เสียงสนับสนุนของพรรคร่วมรัฐบาลเดิมซึ่งมีอยู่ ๖ พรรค เหลือเพียง ๔ พรรค มี จำนวน ๑๕๗ คน ส่วนเสียงสนับสนุน นายชวน หลีกภัย เพิ่มขึ้นเป็น ๖ พรรค มีจำนวน ๑๕๖ คน จึงเป็นการยากอย่างยิ่งที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะสามารถจัดตั้งรัฐบาลขึ้นบริหารประเทศได้ ประกอบกับขณะนั้นสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและทางการเมืองของประเทศอยู่ในภาวะยุ่งยาก

สับสน ประชาชนในภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งประเทศไม่เชื่อถือแนวทางการบริหารราชการแผ่นดินของคณะรัฐมนตรีชุดเดิมแต่ต้องการให้นายชวน หลีกภัย หัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ตั้งคณะรัฐมนตรีขึ้นบริหารประเทศเพื่อแก้ไขภาวะการณดังกล่าว สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชากรไทย จึงได้เรียกประชุมเพื่อพิจารณาเรื่องนี้กันเป็นครั้งแรกเมื่อวันที่ ๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ เวลาถากกลางคืน ที่ประชุมได้ลงมติเสียงส่วนใหญ่ให้สนับสนุนนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี โดยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคลงชื่อสนับสนุนมติดังกล่าว ๑๔ คน ต่อมาสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคจำนวน ๑๔ คน จึงทำหนังสือลงวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ แสดงเจตจำนงขอถอนการสนับสนุนพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี และได้มีหนังสือขอสนับสนุนนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี และมีหนังสือขอสนับสนุนนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี เสนอต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรเมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ ขณะนั้นพรรคประชากรไทยมีสมาชิกผู้แทนราษฎร ๑๘ คน การตกลงใจดำเนินการดังกล่าวจึงเป็นไปตามเสียงส่วนใหญ่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคจำนวน ๑๔ คน และเป็นไปตามแนวนโยบายของพรรค

วันที่ ๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ โปรดกระหม่อมแต่งตั้งนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี สมาชิกพรรคประชากรไทยที่เป็นรองหัวหน้าพรรคและเลขาธิการพรรค ได้พยายามเจรจาขอร้องให้นายสมักร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคจัดประชุมตามข้อบังคับพรรคเพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงานในรัฐสภา แต่หัวหน้าพรรคปฏิเสธและขัดขวาง แต่หัวหน้าพรรคปฏิเสธและขัดขวาง ทั้ง ๆ ที่มีความจำเป็นรีบด่วนเพื่อให้มีรัฐบาลนายยิ่งพันธ์ มนะสิการ ในฐานะเลขาธิการพรรค จึงเรียกประชุมสมาชิกผู้แทนราษฎรของพรรค เพื่อกำหนดแนวทางดำเนินงานในรัฐสภา ที่ประชุมได้ลงมติให้เข้าร่วมรัฐบาล ต่อมาผู้ร้องที่ ๑ ผู้ร้องที่ ๒ ผู้ร้องที่ ๓ และผู้ร้องที่ ๔ ได้รับแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลที่ตั้งขึ้นใหม่และได้เข้าถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ หลังจากวันนั้นวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ มีการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคประชากรไทย ที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคลงมติไม่เข้าร่วมรัฐบาลโดยมีเจตนาขัดขวางไม่ให้ผู้ร้องเข้าร่วมรัฐบาลเพื่อแก้ไขปัญหาของประเทศ และได้กล่าวหาผู้ร้อง

เป็นกบฏต่อพรรคถึงขนาดเปรียบเทียบว่าเป็นชวานากับงูเห่า โดยไม่คำนึงถึงความเสียหายที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวม

วันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๔๐ พรรคประชากรไทยได้จัดให้มีการประชุมใหญ่วิสามัญครั้งที่ ๑/๒๕๔๐ และได้แต่งตั้งกรรมการบริหารพรรคเพิ่มเติมอีก ๑๑ คน โดยฝ่าฝืนต่อข้อบังคับพรรคหลายประการ จากนั้นหัวหน้าพรรคได้แจ้งการเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารพรรคดังกล่าวต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง ผู้ร้องได้มีหนังสือคัดค้านขอให้ระงับการกระทำดังกล่าวของหัวหน้าพรรคต่อนายทะเบียนพรรคการเมือง แต่นายทะเบียนพรรคการเมืองได้รับจดทะเบียนเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารพรรคดังกล่าวผู้ร้องจึงได้ฟ้องเป็นคดีต่อศาลแพ่ง

ระหว่างวันที่ ๑๘ ถึงวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๔๑ มีการอภิปรายไม่ไว้วางใจคณะรัฐมนตรีที่มีนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี และในวันที่ ๒๐ มีนาคม ๒๕๔๑ พรรคประชากรไทย ได้จัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคโดยมีกรรมการบริหารพรรค ๑๑ คน ที่แต่งตั้งโดยมิชอบเข้าร่วมประชุมด้วยที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคได้มีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคลงมติไม่ไว้วางใจรัฐบาลซึ่งคณะกรรมการบริหารพรรคไม่มีสิทธิลงมติดังกล่าว เพราะเป็นสิทธิของที่ประชุมสมาชิกผู้แทนราษฎรของพรรคตามข้อบังคับพรรค ข้อ ๓๖ และเป็นเอกสิทธิ์โดยเด็ดขาดตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๕๗ วรรคหนึ่ง ดังนั้นมติดังกล่าวจึงขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ร้องและขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๗ วรรคสามดังนั้นในวันที่ ๒๑ มีนาคม ๒๕๔๑ ผู้ร้องจึงได้ใช้สิทธิตามข้อบังคับพรรค ข้อ ๓๖ เรียกประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคและลงมติโดยเสียงส่วนใหญ่ให้ไว้วางใจรัฐบาล นอกจากนี้ในการดำเนินกิจการทางการเมืองเรื่องอื่น ๆ ผู้ร้องซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเสียงส่วนใหญ่ของพรรคก็ได้มีการประชุมและลงมติในเรื่องต่าง ๆ ทุกครั้งก่อนที่จะมีการปฏิบัติตามมติในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎร แต่หัวหน้าพรรคกลับนำมติของคณะกรรมการบริหารพรรคแถลงต่อสาธารณชนเพื่อจูงใจให้ประชาชนทั่วไปเข้าใจผิดว่า การลงมติไว้วางใจรัฐบาลเป็นการกระทำที่ขัดต่อมติคณะกรรมการบริหารพรรค และต่อมา

มีสมาชิกพรรคกล่าวหาว่าผู้ร้องกระทำการฝ่าฝืนมติคณะกรรมการบริหารพรรคขอให้ลงโทษ วันที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๔๑ หัวหน้าพรรคจึงได้เรียกประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคพิจารณา ข้อกล่าวหาดังกล่าวของสมาชิกพรรคที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคเสียงข้างมาก ได้ลงมติขับผู้ร้องออกจากตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคตามข้อกล่าวหาของสมาชิกพรรค แต่ผู้ร้องเห็นว่ามติให้ขับไล่ผู้ร้องออกจากตำแหน่งกรรมการบริหารพรรคดังกล่าวไม่ชอบด้วยข้อ บังคับข้อ ๔๓ ข้อ ๔๔ และข้อ ๔๕ ในหมวด ๑๒ การลงโทษสมาชิก และในวันเดียวกันนั้น หัวหน้าพรรคได้จัดให้มีการประชุมใหญ่สามัญเพื่อแต่งตั้งกรรมการบริหารพรรคเพิ่มเติมอีก ๒๑ คน ซึ่งเป็นของหัวหน้าพรรคทั้งหมด การประชุมใหญ่สามัญเพื่อแต่งตั้งกรรมการบริหารพรรค ดังกล่าวไม่ชอบด้วยข้อบังคับพรรค นอกจากนี้การที่ผู้ร้องถูกกล่าวหาว่ามีพฤติกรรมไม่เหมาะสมต่อหัวหน้าพรรคเป็นประจำนั้น ตามข้อเท็จจริงหัวหน้าพรรคเป็นผู้กระทำความเสียหายเอง หลายครั้ง ผู้ร้องเพียงแต่ชี้แจงตอบโต้ตามสิทธิที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร ไทย มาตรา ๓๐ เท่านั้น

วันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๑ มีการประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคและ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรค เพื่อพิจารณาลงโทษผู้ร้องตามข้อกล่าวหา ผู้ร้องไม่ ปฏิบัติตามหัวหน้าพรรคที่ให้สนับสนุนพลเอก ชชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนา ขณะนั้นเป็นนายกรัฐมนตรี ผู้ร้องฝ่าฝืนมติพรรคไม่ร่วมรัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์ ไม่ ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการบริหารพรรคในการลงมติในสภาผู้แทนราษฎร และยังคงหมิ่น ใสร้ายหัวหน้าพรรค ผลการประชุมได้ลงมติให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรค ประชากรไทยด้วยคะแนนเสียง ๕๔ คะแนน โดยที่พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่า ด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ มาตรา ๒๒ วรรคหนึ่ง (๔) บัญญัติว่า (๔) พรรคการเมืองมี มติให้ออกตามข้อบังคับพรรคการเมือง และวรรคสองบัญญัติว่า “การสิ้นสุดสมาชิกภาพตาม วรรคหนึ่ง (๔) ถ้าสมาชิกผู้นั้นดำรงตำแหน่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยมติของที่ ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัด พรรคการเมืองนั้น และมติดังกล่าวต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะ กรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้งหมด และ

การลงมติให้ลงคะแนนลับ...” เนื่องจากในวันดังกล่าวพรรคประชากรไทยมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเหลืออยู่ ๑๗ คน ในจำนวนนี้มีผู้ดำรงตำแหน่งเป็นกรรมการบริหารพรรค ๕ คน และมีกรรมการบริหารพรรคที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๕๗ คน คณะกรรมการบริหารพรรคจึงมีจำนวน ๖๒ คน แต่ในวันดังกล่าวมีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เป็นกรรมการบริหารพรรคเข้าประชุม ๓ คน กรรมการบริหารพรรคที่ไม่ได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้าประชุม ๕๒ คน และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่ไม่ได้เป็นกรรมการบริหารพรรคคือผู้ร้องเข้าประชุม ๑๒ คน ที่ประชุมร่วมของคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคการเมืองในวันดังกล่าวจึงมี ๖๗ คน ปากฎว่ามีผู้ออกเสียงลงคะแนนให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากสมาชิกพรรค ๕๔ คะแนน แต่จำนวนคณะกรรมการบริหารพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคการเมืองทั้งหมดตามที่กฎหมายกำหนดต้องมี ๗๔ คน (๖๒+๑๒) คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของ ๗๔ คน จึงมีจำนวน ๕๖ คะแนน ดังนั้นคะแนนเสียงที่ลบชื่อผู้ร้องออกจากสมาชิกพรรคจำนวน ๕๔ คะแนน จึงไม่ครบตามที่กฎหมายกำหนด และนอกจากนี้ยังเป็นการลงคะแนนโดยเปิดเผยมิใช่การลงคะแนนลับตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ มติที่ให้ขับไล่ผู้ร้องออกจากการเป็นสมาชิกพรรค จึงไม่ชอบด้วยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ๒๕๕๑ มาตรา ๒๒ วรรคสอง

ด้วยเหตุดังกล่าวข้างต้น ผู้ร้องจึงขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มติของพรรคประชากรไทยที่ให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทยมีลักษณะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยมาตรา ๔๗ วรรคสามและวรรคสี่ กล่าวคือขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดแย้งกับหลักฐานพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

พรรคประชากรไทยและนายสมักร สุนทรเวช หัวหน้าพรรค ผู้ถูกร้อง ยืนยันคำชี้แจงว่า เมื่อต้นเดือนพฤศจิกายน ๒๕๕๐ พลเอก ชวลิต ยงใจยุทธ นายกรัฐมนตรีในขณะนั้นได้ลาออกจากตำแหน่งแต่พรรคร่วมรัฐบาล ๖ พรรค คือ พรรคความหวังใหม่ พรรคชาติพัฒนา

พรรคกิจสังคม พรรคประชากรไทย พรรคเสรีธรรมและพรรคมวลชน ได้ประกาศที่จะร่วมกันจัดตั้งรัฐบาลต่อไป โดยสนับสนุนให้พลเอกชาติชาย ชุณหะวัณหัวหน้าพรรคชาติพัฒนาในขณะนั้นเป็นนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคทั้งหมดซึ่งรวมทั้งผู้ร้องด้วย ร่วมกันลงชื่อสนับสนุนพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ มอบให้นายสมัคร สุนทรเวช หัวหน้าพรรคเพื่อสนองต่อประธานผู้แทนราษฎร แต่ภายหลังผู้ร้องกลับถอนชื่อออกแล้วลงมติกันในกลุ่มหันไปสนับสนุนนายชวน หลีกภัย ผู้นำฝ่ายค้านในขณะนั้นเป็นนายกรัฐมนตรีซึ่งผู้กร้องถือว่าเป็นการทำลายระบบพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตย ทำให้เกิดความเสียหายและแตกความสามัคคีในพรรคการเมืองที่เป็นฝ่ายของผู้กร้อง เป็นการกระทำที่ฝ่าฝืนข้อบังคับพรรคข้อ ๓๕ ข้อ ๔๐ และข้อ ๔๒

ผู้กร้องไม่เคยปฏิเสธหรือขัดขวางการจัดประชุมพรรค การจัดประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคหรือการประชุมใหญ่ของพรรค ต้องดำเนินการตามข้อบังคับพรรค หมวด ๕ ผู้ร้องไม่เข้าใจวิธีปฏิบัติดำเนินการให้เป็นไปตามระเบียบตามข้อบังคับพรรคว่าด้วยการประชุม การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญในรัฐธรรมนูญไม่จำเป็นต้องเข้าร่วมรัฐบาลหรือสนับสนุนรัฐบาล แต่อาจทำหน้าที่เป็นฝ่ายค้านเพื่อตรวจสอบการทำงานของรัฐบาลและอาจเข้าร่วมเป็นกรรมการชุดต่างๆ ของสภาผู้แทนราษฎรได้

การเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีของผู้ร้องที่ ๑ ผู้ร้องที่ ๒ ผู้ร้องที่ ๓ และผู้ร้องที่ ๔ เป็นการฝ่าฝืนข้อบังคับพรรค ข้อ ๓๔ ซึ่งกำหนดให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการบริหารพรรคที่จะกำหนดตัวบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี คณะกรรมการบริหารพรรคได้มีมติเมื่อวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ ไม่เข้าร่วมรัฐบาลการกระทำของผู้ร้องจึงเป็นการฝ่าฝืนมติของคณะกรรมการบริหารพรรคตามกฎหมายและชอบด้วยข้อบังคับพรรคทุกประการซึ่งนายทะเบียนพรรคการเมืองได้ประกาศยอมรับการเปลี่ยนแปลงกรรมการบริหารพรรคแล้ว ทั้งการลงมติของคณะกรรมการบริหารพรรคให้ลบชื่อผู้ร้องออกจากความเป็นสมาชิกพรรคได้ดำเนินไปโดยชอบด้วยพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ และข้อบังคับพรรคแล้ว จึงขอให้ยกคำร้องของผู้ร้อง

ศาลรัฐธรรมนูญได้พิจารณาเรื่องนี้แล้วเห็นว่าเป็นกรณีตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๘ (๘) และมาตรา ๔๗ จึงรับไว้ดำเนินการ และได้ออกนั่งพิจารณาเพื่อรับฟังข้อเท็จจริงเพิ่มเติม และให้โอกาสคู่กรณีแสดงความเห็นพร้อมทั้งให้ยื่นเอกสารชี้แจงเพิ่มเติม ซึ่งมีข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากผู้ร้องว่า

การที่ผู้ร้องได้ตัดสินใจสนับสนุนนายชวณ หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีซึ่งก่อนหน้านี้ได้เคยลงชื่อสนับสนุนพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เนื่องจากตามข้อบังคับพรรคประชากรไทย และรัฐธรรมนูญ ได้ให้อำนาจสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในการตัดสินใจทางการเมือง ส่วนการลงชื่อสนับสนุนพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในเบื้องต้นนั้นกระทำตามคำสั่งของหัวหน้าพรรคมิได้เป็นมติของพรรคและไม่มีการประชุมพรรคเพื่อดำเนินการเรื่องนี้แต่อย่างใด เหตุผลที่สนับสนุนนายชวณ หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีเนื่องจากขณะนั้นเกิดภาวะการชะงักงันทางการเมือง และเป็นความต้องการของประชาชนส่วนใหญ่ที่ต้องการให้พรรคประชาธิปัตย์เข้ามาแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจและทางการเมือง ทั้งนี้ผู้ร้องได้พยายามติดต่อหัวหน้าพรรคเพื่อให้มีการประชุมพรรคเพื่อดำเนินการดังกล่าว แต่หัวหน้าพรรคกลับหลบไปอยู่ที่อื่น ผู้ร้องจึงลงชื่อสนับสนุนนายชวณ หลีกภัย เมื่อวันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ โดยผู้ร้องบางคนเข้ารับตำแหน่งรัฐมนตรีจึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งนายกรัฐมนตรีและรัฐมนตรี และมีการเข้าเฝ้าเพื่อถวายสัตย์ปฏิญาณต่อพระมหากษัตริย์เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ หลังจากนั้นวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ พรรคประชากรไทยจึงจัดให้มีการประชุมคณะกรรมการบริหารพรรคและมีมติให้ผู้ร้องเข้าร่วมรัฐบาลอันเป็นการไม่สอดคล้องกับช่วงเวลาผู้ร้องได้ดำเนินการไปแล้ว

ในการประชุมเพื่อลงมติขับผู้ร้องออกจากพรรค ผู้ลงมติขับเป็นกรรมการบริหารพรรคจำนวน ๕๔ คนเท่านั้น โดยไม่มีตัวแทนของประชาชนเข้าร่วมตามข้อบังคับของพรรคทั้งการลงมติก็ไม่ถูกต้องเนื่องจากตามกฎหมายพรรคการเมืองต้องลงคะแนนลับเพื่อไม่ให้เกิดความเกรงใจกัน แต่กลับลงคะแนนโดยเปิดเผยมีหัวหน้าพรรคเป็นผู้นับคะแนนเองจึงเป็นการขัด

หรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ทั้งยังเป็นการขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก

สภาผู้แทนราษฎร เนื่องจากมติขับผู้ร้องออกจากพรรคจะเป็นเหตุให้ผู้ร้องต้องสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทำให้ปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้ ซึ่งเรื่องดังกล่าวนี้หัวหน้าพรรคแสดงออกต่อสื่อมวลชนเสมอมาว่ามีเจตนาขับผู้ร้องออกจากพรรคให้ได้ นอกจากนี้คะแนนเสียงที่ขับไล่ผู้ร้องยังไม่ถูก เนื่องจากตามรัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ต้องใช้คะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนกรรมการบริหารพรรคร่วมกับสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค ซึ่งเท่ากับ ๕๖ คะแนนแต่มีมตินับเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๑ กลับมีคะแนนเสียงเพียง ๕๔ คะแนน

พรรคประชากรไทยเลิกข้อบังคับเดิมเมื่อพุทธศักราช ๒๕๒๕ แล้วใช้ข้อบังคับใหม่คือข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช ๒๕๔๐ ซึ่งมีความหมายในข้อ ๒๔๔๐ ซึ่งมีความในข้อ ๒ ว่า”ให้ยกเลิกข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ และให้ใช้ข้อบังคับนี้แทน ตั้งแต่วันที่ได้รับการยอมรับการเปลี่ยนแปลงจากนายทะเบียนพรรคการเมืองเป็นต้นไป” โดยนายทะเบียนพรรคการเมืองได้จดทะเบียนยอมรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคประชากรไทย เมื่อวันที่ มิถุนายน ๒๕๔๐ ผู้ร้องเห็นว่าคณะกรรมการบริหารพรรคจำนวน ๕๗ คน ตามข้อบังคับเดิมจึงพ้นสภาพจากการเป็นกรรมการการบริหารพรรคตั้งแต่วันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๐ เนื่องจากข้อบังคับใหม่ไม่มีบทเฉพาะกาลให้คณะกรรมการบริหารพรรคชุดเดิมจำนวน ๕๗ คน ปฏิบัติหน้าที่ที่เป็นที่เป็นคณะกรรมการบริหารพรรคต่อไปได้ การดำเนินการบริหารคณะกรรมการบริหารพรรคชุดเดิมซึ่งเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๔๐ จึงไม่ชอบด้วยข้อบังคับพรรคประชากรไทย และพระราชบัญญัติพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๒๔ และพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ ดังนั้น มติใด ๆ รวมทั้งมติที่ลบบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนของพรรคประชากรไทย จึงเป็นมติที่ชอบเข้าลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสามและวรรคสี่ของรัฐธรรมนูญ

ข้อเท็จจริงเพิ่มเติมจากผู้ร้องมีว่า ในส่วนที่เกี่ยวกับการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคชุดใหม่ หลังจากที่นายทะเบียนพรรคการเมืองยอมรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคประชากรไทยพุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม พุทธศักราช ๒๕๔๐ เมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๐ แล้ว พรรคไม่ได้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคชุดใหม่ แต่มีการเลือกตั้งกรรมการบริหารพรรคเพิ่มขึ้นเพื่อให้ครบจำนวน ๖๕ คน ตามที่มีการแก้ไขเรื่องจำนวนกรรมการการบริหารไว้ในข้อบังคับใหม่ และยื่นคำร้องแถลงการณ์เป็นหนังสือประกอบว่าข้อบังคับพรรคประชากรไทย พุทธศักราช ๒๕๒๕ มีการแก้ไขเพิ่มเติมโดยนายทะเบียนพรรคการเมืองได้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับดังกล่าวแล้วเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน ๒๕๔๐ มีสาระสำคัญเป็นการแก้ไขเพิ่มเติม จำนวนกรรมการบริหารพรรค ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเรื่องนี้ ไม่เป็นเหตุให้คณะกรรมการบริหารพรรคสิ้นสุดลงการพ้นจากตำแหน่งของกรรมการบริหารพรรคย่อมเป็นไปตามข้อบังคับพรรค

ศาลรัฐธรรมนูญได้เรียกเอกสารจากนายทะเบียนพรรคการเมืองในส่วนที่เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับพรรคประชากรไทยตามที่บทเฉพาะกาลของพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง พ.ศ. ๒๕๔๑ บัญญัติไว้ปรากฏว่าพรรคประชากรไทยมีข้อบังคับใหม่ที่เรียกว่า “ข้อบังคับพรรคประชากรไทย พ.ศ. ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๔๐” มีการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับหลายประการเช่น ตามข้อ ๓๖ เดิม การเสนอหรือรับรองผู้สมัครใด ๆ ตลอดจนการอภิปรายลงมติในที่ประชุมแทนราษฎร ให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค ซึ่งข้อบังคับใหม่ในเรื่องนี้ตามข้อ ๔๓ กำหนดให้กรณีดังกล่าวต้องเป็นไปตามมติของที่ประชุมคณะกรรมการบริหารพรรค หรือการมติเพื่อลงชื่อสมาชิกออกจากทะเบียน เดิมข้อ ๔๓ กำหนดว่าต้องมีคะแนนเสียงไม่น้อยกว่าสามในสี่ของจำนวนคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคกับให้ใช้วิธีลงคะแนนโดยเปิดเผย แต่ข้อบังคับใหม่ข้อ ๕๔ ได้เพิ่มคำว่า “ทั้งหมด” หลังจำนวนคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค นอกจากนี้การลงมติในกรณีนี้ยังให้วิธีลงคะแนนลับ อันเป็นการสอดคล้องกับกฎหมายพรรคการเมือง ทั้งยังปรากฏ

อีกว่าได้มีการเพิ่มบทเฉพาะกาลในข้อ ๖๐ ว่า “ภายใน ๕๐ วัน นับแต่ได้รับการตอบรับการแก้ไขข้อบังคับพรรคฉบับนี้จากนายทะเบียนพรรคการเมือง ให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคใหม่ทั้งหมด” หลังจำนวนคณะกรรมการบริหารพรรคและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรค นอกจากนี้การลงมติในกรณีนี้ยังให้ใช้วิธีลงคะแนนลับ อันเป็นการสอดคล้องกับกฎหมายพรรคการเมือง ทั้งยังปรากฏอีกว่าได้มีการเพิ่มบทเฉพาะกาลในข้อ ๖๐ ว่า “ภายใน ๕๐ วัน นับแต่ได้รับการตอบรับการแก้ไขข้อบังคับพรรคฉบับนี้จากนายทะเบียนพรรคการเมือง ให้มีการเลือกตั้งคณะกรรมการบริหารพรรคใหม่ทั้งหมด” ซึ่งนายทะเบียนพรรคการเมืองได้ตอบรับการเปลี่ยนแปลงข้อบังคับฉบับนี้เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๑

เมื่อได้พิจารณาข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจง ประกอบข้อเท็จจริงที่ได้จากการนั่งพิจารณารวมทั้งพยานเอกสารต่าง ๆ แล้ว มีประเด็นต้องวินิจฉัยว่า มติพรรคประชากรไทยที่ลงชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกประชากรไทยมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสามของรัฐธรรมนูญหรือไม่ มาตรา ๔๗ หรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้หรือขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข มีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย” ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้วเห็นว่า บทบัญญัติดังกล่าวให้สิทธิสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้สองประการคือมติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญหรือไม่ประการหนึ่ง หรือมติหรือเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่นั้นขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่อีกประการหนึ่ง

ตามข้อเท็จจริงในเรื่องนี้ปรากฏว่า สาเหตุสำคัญที่พรรคประชากรไทยมีมติลงชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทยนั้น เป็นเพราะผู้ร้องฝ่าฝืนมติพรรคไปร่วม

รัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์ และผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการบริหารพรรคในการลงมติในสภาผู้แทนราษฎร

ทางพิจารณาได้ความว่า ผู้ร้องซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคประชากรไทยได้สนับสนุนนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ตั้งแต่วันที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ วันที่ ๘ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งคณะรัฐมนตรีซึ่งมีผู้ร้องที่ ๑ ผู้ร้องที่ ๒ ผู้ร้องที่ ๓ และผู้ร้องที่ ๔ ได้รับการแต่งตั้งเป็นรัฐมนตรีด้วย และวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ คณะรัฐมนตรีได้เข้าเฝ้าถวายสัตย์ปฏิญาณต่อหน้าพระมหากษัตริย์ก่อนเข้ารับหน้าที่แล้ว จนกระทั่งวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ พรรคประชากรไทยจึงอ้างว่า ได้มีมติในการประชุมครั้งที่ ๖/๒๕๔๐ ว่าไม่เข้าร่วมรัฐบาลของนายชวน หลีกภัย ซึ่งเป็นเวลาภายหลังจากที่ผู้ร้องได้เข้าร่วมรัฐบาลไปแล้ว แสดงว่าขณะที่ผู้ร้องเข้าร่วมรัฐบาลนั้น พรรคประชากรไทย ยังมีได้มีมติว่าไม่เข้าร่วมรัฐบาล และข้อบังคับพรรคที่ใช้อยู่ในขณะนั้น หมวด ๕ การตั้งรัฐบาลข้อ ๓๔ กำหนดเพียงว่า ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการบริหารในการกำหนดตัวบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีที่พรรคจัดตั้งรัฐบาล หรือร่วมกับพรรคการเมืองอื่นจัดตั้งรัฐบาล จึงแสดงว่าตามข้อบังคับที่ใช้อยู่ในขณะนั้น การจัดตั้งรัฐบาลไม่ใช่อำนาจของคณะกรรมการบริหารพรรคจึงถือไม่ได้ว่าผู้ร้องฝ่าฝืนข้อบังคับพรรคหรือมติของคณะกรรมการบริหารพรรค

ในกรณีการไม่ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการบริหารพรรคเรื่องการลงมติในสภาผู้แทนราษฎร ข้อบังคับพรรคประชากรไทยข้อ ๓๖ กำหนดว่า การลงมติในที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรให้เป็นไปตามมติซึ่งที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคได้ลงมติไว้ คณะกรรมการบริหารพรรคจึงไม่มีอำนาจลงมติว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะต้องลงมติไว้วางใจหรือไม่ไว้วางใจรัฐบาล เพราะเป็นการปฏิบัติหน้าที่ในสภาผู้แทนราษฎรโดยตรง ซึ่งข้อบังคับพรรคเองก็กำหนดให้เป็นไปตามมติของที่ประชุมสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคจึงไม่ได้เช่นกันว่าผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามมติคณะกรรมการบริหารพรรคในกรณีนี้

ข้อพิจารณาว่าที่มาติของพรรคประชากรไทยที่ลบลชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทย มีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสามของรัฐธรรมนูญหรือไม่นั้น ประการแรก มาติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองจะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้หรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่ารัฐธรรมนูญมาตรา ๑๔๕ บัญญัติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย และต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย ดังนั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญจึงมีสถานะเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทย มีหน้าที่ต้องปฏิบัติเพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทย เช่น การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติควบคุมการบริหารราชการแผ่นดิน ฯลฯ การที่พรรคประชากรไทยมีมติลบลชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทย ผลที่เกิดตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๑๘ (๘) คือ สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสิ้นสุดลงนับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติ ซึ่งเท่ากับความเป็นผู้แทนปวงชนชาวไทยสิ้นสุดลงด้วยและไม่อาจปฏิบัติหน้าที่เพื่อประโยชน์ส่วนรวมของปวงชนชาวไทยได้ มาติเช่นนี้จึงขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยชัดแจ้ง

ประการที่สอง กรณีที่ว่ามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิกอยู่ขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่ พิจารณาแล้วเห็นว่าการที่ผู้ร้องถูกกล่าวหาว่าไม่ปฏิบัติตามมติพรรค กรณีลงชื่อสนับสนุนนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรีและเข้าร่วมรัฐบาลนั้น ข้อเท็จจริงปรากฏว่า มติที่ให้สนับสนุนพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรีนั้น เหตุการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปเมื่อพรรคการเมืองสองพรรคในหกพรรคซึ่งเคยมีมติร่วมกันจะจัดตั้งรัฐบาลโดยมีพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ได้ประกาศถอนตัวและกลับไปสนับสนุนนายชวน หลีกภัย จึงเป็นผลให้ข้อตกลงของหกพรรคเดิมที่จะร่วมจัดตั้งรัฐบาล โดยสนับสนุนพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ เป็นนายกรัฐมนตรี ถือเป็นมติที่ไม่จำเป็นต้องปฏิบัติตามต่อไป และเมื่อสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรส่วนใหญ่ของพรรคประชากรไทยจำนวน ๑๔ คน จากสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจำนวน ๑๘ คน ซึ่งเป็นผู้แทนของปวงชนชาวไทยเห็น

ว่ามีความจำเป็นรีบด่วนต้องสนับสนุนให้นายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อแก้ไขวิกฤตการณ์ของบ้านเมือง จึงเป็นเรื่องที่พรรคการเมืองจะพึงรับฟังตามหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตย มติที่ให้ลบบชื่อออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทยด้วยเหตุดังกล่าวจึงขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

โดยเหตุดังกล่าวมาศาลรัฐธรรมนูญจึงวินิจฉัยว่า มติของพรรคประชากรไทยที่ลบบชื่อผู้ร้องออกจากทะเบียนสมาชิกพรรคประชากรไทย มีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสามของรัฐธรรมนูญ คำขออื่นนอกจากนี้ไม่จำต้องวินิจฉัย

นายเชาว์ สายเชื้อ	ประธานศาลรัฐธรรมนูญ
นายโกเมน ภัทรภิรมย์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายจุมพล ณ สงขลา	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
พลโท จุล อติเรก	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายชัยอนันต์ สมุทวณิช	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายประเสริฐ นาสกุล	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายมงคล สระฐาน	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายสุจินดา ยงสุนทร	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายสุวิทย์ ธีพงษ์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายอนันต์ เกตุวงศ์	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายอิสสระ นิตินันท์ประภาส	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ
นายอุระ หวังอ้อมกลาง	ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ภาคผนวก 4

ความเห็นแย้ง : ศ. ชัยอนันต์ สมุทวณิช

ประเด็นที่จะต้องพิจารณาคือ มติของพรรคประชากรไทยเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๑ ซึ่งลงชื่อผู้ร้องทั้งสองคนออกจากทะเบียนของพรรคประชากรไทย อันเป็นเหตุให้ผู้ร้องสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๑๘ (๘) เป็นมติที่มีชอบเนื่องจากขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขต้องตามบทบัญญัติ มาตรา ๔๗ วรรคสามและวรรคสี่ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยหรือไม่

หลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอาจแบ่งออกเป็น ๒ ด้าน คือด้านที่เป็นหลักการขั้นพื้นฐานของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย กับด้านที่เป็นหลักการเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และพฤติกรรมของบุคคลในระบอบการเมือง หลักการพื้นฐานด้านแรกได้แก่

๑. การยึดมั่นในการปกครองโดยหลักนิติธรรม (rule of law)

๒. การจัดอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ทางอำนาจหน้าที่ของฝ่ายนิติบัญญัติฝ่ายบริหาร ฝ่ายตุลาการ ตลอดจนองค์กรตามรัฐธรรมนูญอื่น ๆ ให้มีการถ่วงดุลเหนี่ยวรั้งตรวจสอบกัน โดยมีกติกาสูงสุดคือรัฐธรรมนูญ ระบุอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์เหล่านั้นไว้อย่างชัดเจน หรือกรณีไม่มีรัฐธรรมนูญลายลักษณ์อักษร ก็มีธรรมเนียมปฏิบัติถือปฏิบัติกันมา

๓. การอาศัยเสียงข้างมากในการตัดสินใจมติใดการพิจารณาร่างกฎหมายและเรื่องต่าง ๆ ในวงงานของรัฐสภา ทั้งนี้โดยคำนึงถึงสิทธิเสรีภาพของเสียงข้างน้อย

๔. การมีพรรคการเมืองมากกว่าหนึ่งพรรค ทั้งนี้ต้องเปิดโอกาสให้พรรคฝ่ายค้านสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้โดยไม่ถูกกีดกันจำกัดบทบาทการทำให้บทบาทหน้าที่นั้นเป็นไปโดยไม่ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญ

๕. การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองอย่างกว้างขวาง ทั้งในการเลือกตั้งและในกิจกรรมการเมืองต่าง ๆ

๖. การเปลี่ยนแปลงทางการเมือง จะต้องเป็นไปตามกลไก และกระบวนการตามรัฐธรรมนูญโดยสันติวิธี

๗. การที่รัฐและรัฐบาล ทำการปกครองบริหารประเทศ โดยคำนึงถึงประโยชน์ความผาสุกของผู้ถูกปกครอง และจะต้องรับผิดชอบต่องานต่อประชาชน

๘. การดำเนินงานของรัฐและรัฐบาล ต้องเป็นการเปิดเผยโปร่งใสให้ประชาชนได้รับรู้และตรวจสอบได้

หลักการพื้นฐานเหล่านี้ เป็นหลักการที่เป็นเงื่อนไขของตัวระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย ส่วนหลักการพื้นฐานอีกด้านหนึ่งนั้นเป็นหลักการที่เป็นเงื่อนไขด้านพฤติกรรมของตัวบุคคล ซึ่งมีบทบาททางการเมือง ทั้งนี้บทบาทและการปฏิบัติหน้าที่ของบุคคลเหล่านั้นหากมีสถานภาพเป็นบุคคลซึ่งมีบทบาทหน้าที่หลักในสถาบันการเมือง ซึ่งเป็นกลไกสำคัญของระบอบประชาธิปไตย เช่น พรรคการเมือง และสภาผู้แทนราษฎร บุคคลเหล่านั้นก็จะต้องปฏิบัติหน้าที่ตามกติกาของพรรคการเมืองและสภาผู้แทนราษฎร ในกรณีที่รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์ในการส่งเสริมสนับสนุนระบบพรรคให้มีความเข้มแข็ง กฎข้อบังคับของพรรคและมติของพรรค ย่อมเป็นเงื่อนไขสำคัญในการกำหนดกรอบพฤติกรรมทางการเมืองของผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคโดยเฉพาะมติของพรรคในเรื่องสำคัญ ๆ ซึ่งแสดงถึงจุดยืนและท่าทีของพรรค เช่นการเลือกร่วมพันธมิตรกับพรรคการเมืองอื่น ๆ ในการจัดตั้งรัฐบาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรค จะต้องไม่ฝ่าฝืนมติพรรค หากมตินั้นมิใช่มติที่ก่อให้เกิดการขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย

มาตรา ๔๗ วรรคสอง ระบุว่า “การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคการเมือง ต้องสอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข”

มาตรา ๔๗ วรรคสามระบุว่า “สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของพรรคการเมืองตามจำนวนที่กำหนดในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง ซึ่งเห็นว่ามติหรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคที่เป็นสมาชิกอยู่นั้น จะขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

วรรคสี่ ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับดังกล่าว ขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มติหรือข้อบังคับเป็นอันยกเลิกไป”

ในการพิจารณา ต้องยกประเด็นที่เกี่ยวข้อง กันดังนี้

๑. การจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับของพรรคประชากรไทย สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่ประเด็นนี้เกี่ยวกับลักษณะการจัดองค์กรภายในของพรรค การดำเนินกิจการและข้อบังคับของพรรค ซึ่งเป็นเรื่องทั่วไป

๒. เรื่องเฉพาะกรณี หรือเมื่อเกิดเหตุการณ์ขึ้นตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม คือ การที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งเป็นสมาชิกของพรรคการเมือง กรรมการบริหารของพรรคการเมือง หรือสมาชิกพรรคการเมือง ตามจำนวนที่กำหนดในกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยพรรคการเมือง เห็นว่า มติ หรือข้อบังคับในเรื่องใดของพรรคการเมืองที่เป็นสมาชิกอยู่นั้น ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิก หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

ผู้ร้องมิได้ร้องในประเด็นแรก ผู้ร้องเป็นสมาชิกพรรคประชากรไทยมาก่อนการเกิดเหตุที่จะนำไปสู่การใช้สิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม และตลอดเวลาการเป็นสมาชิกพรรคประชากรไทยผู้ร้องก็มีได้เคยโต้แย้งว่า ลักษณะ

ของการจัดองค์กรภายใน การดำเนินกิจการ และข้อบังคับพรรคประชากรไทยไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของระบอบประชากรไทย ไม่สอดคล้องกับหลักการพื้นฐานของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแต่อย่างใด ต่อเมื่อมีความขัดแย้งภายในพรรคตามข้อเท็จจริงดังกล่าวมาแล้ว และเกิดผลต่อผู้ร้อง จึงมีการใช้สิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย ดังนั้นการวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญจึงควรคำนึงถึงสาเหตุหลักของความขัดแย้งภายในพรรคเป็นสำคัญ

ตามข้อเท็จจริงปรากฏว่า ผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามหัวหน้าพรรคประชากรไทย ที่ให้สนับสนุนพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ หัวหน้าพรรคชาติพัฒนาในขณะนั้นขึ้นเป็นนายกรัฐมนตรีฝ่าฝืนมติพรรคไปร่วมรัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์และไม่ปฏิบัติตามมติของคณะกรรมการบริหารพรรคในการประชุมลงมติในสภาผู้แทนราษฎรโดยผู้ร้องอ้างว่า “ขณะนั้นสถานการณ์ทางเศรษฐกิจและทางการเมืองกำลังสับสนวุ่นวาย ประชาชนในเขตพื้นที่ซึ่งผู้ร้องเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเรียกร้องให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคประชากรไทยช่วยกันสนับสนุนนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี เพื่อรีบเร่งแก้ไขปัญหาของบ้านเมืองในวันเสาร์ที่ ๗ พฤศจิกายน ๒๕๔๐ จึงได้ร่วมกันเสนอชื่อนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ต่อประธานสภาผู้แทนราษฎรตามสิทธิที่รัฐธรรมนูญมาตรา ๑๕๖ วรรคสี่บัญญัติไว้

จากเหตุนี้ทำให้พรรคประชากรไทยมีมติเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม ๒๕๔๑ ลบชื่อผู้ร้อง ทั้งสิบสองคนออกจากทะเบียนของพรรคประชากรไทย ซึ่งเป็นการดำเนินการทางวินัยตามครรลองของการพรรคดำเนินการกับสมาชิกพรรค ซึ่งฝ่าฝืนมติของพรรคขั้นร้ายแรง มติของพรรคประชากรไทยมิได้มีลักษณะขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขแต่อย่างใด เพราะการลบชื่อสมาชิกพรรค เพราะสมาชิกพรรคฝ่าฝืนมติสำคัญของพรรค เป็นไปตามข้อบังคับของพรรค ที่สมาชิกพรรคเข้าใจและยอมรับตั้งแต่เข้าไปสังกัดพรรคแล้ว และยอมผูกพันสมาชิกพรรคตราบเท่าที่บุคคลเหล่านั้นยังเป็นสมาชิกของพรรคอยู่

มติที่มีขอบเนื่องจากขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามมาตรา ๔๗ วรรคสามนั้น หมายถึง มติที่ขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานประการใดประการหนึ่ง หรือหลายประการของตัวระบอบการปกครอง ๘ ประการ ดังได้กล่าวมาแล้ว เช่น กรณีที่พรรคการเมืองมีมติด้วยเสียงข้างมาก ให้พรรคจัดตั้งกองกำลังติดอาวุธเพื่อบำเนิการ โคนล้มรัฐบาลหรือมีมติให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรับฟังความเห็น หรือช่วยแก้ปัญหาเฉพาะแก่กลุ่มบุคคลผู้สนับสนุนการใช้ความรุนแรงของพรรคในการดำเนินงานทางการเมืองเท่านั้น มติของพรรคเช่นนี้ ย่อมถือได้ว่าเป็นการขัดแย้งต่อหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข แต่การที่พรรคประชากรไทยมีมติลบชื่อผู้ร้องทั้งสิบสองคนออกจากทะเบียนของพรรคเป็นการโต้ตอบแก้ปัญหาของการฝ่าฝืนมติของพรรคที่ตัวผู้ร้องก่อขึ้นเอง อนึ่ง การเลือกตัวนายกรัฐมนตรีซึ่งพรรคประชากรไทยคัดสนใจสนับสนุนพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ก็มิใช่เป็นมติที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคจะนำมาอ้างเพื่อไม่ปฏิบัติตามมติได้เพราะพลเอกชาติชาย ชุณหะวัณ ในขณะนั้นก็เป็นผู้แทนราษฎร และเป็นหัวหน้าพรรคการเมือง มีความชอบธรรมและมีโอกาสตามรัฐธรรมนูญที่จะเป็นนายกรัฐมนตรีได้ หากพรรคประชากรไทยมีมติบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคสนับสนุนคนนอก ซึ่งมีได้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเข้ามาเป็นนายกรัฐมนตรี สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของพรรคก็อาจอ้างได้ว่าไม่อาจปฏิบัติตามมติของพรรคได้ เพราะมตินั้นขัดแย้งต่อหลักการพื้นฐานและเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ

ในส่วนที่เกี่ยวกับสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรนั้นจะต้องพิจารณาถึงสถานะของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และสถานะของพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตยด้วยว่าสัมพันธ์กันอย่างไร ภายหลังการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร พรรคการเมืองที่มีเสียงข้างมาก ย่อมเป็นฝ่ายริเริ่มกระบวนการจัดตั้งรัฐบาล แต่ในกรณีที่ไม่มีพรรคการเมืองใดที่มีเสียงข้างมากอย่างเด็ดขาด จนสามารถจัดตั้งรัฐบาลได้โดยลำพังได้ และจะต้องอาศัยการสนับสนุนจากพรรคการเมืองอื่น ๆ ที่ได้รับเลือกตั้งเข้ามามีผู้แทนราษฎรในสภา กระบวนการจัดตั้งรัฐบาลผสม จึงเป็นสภาวะการณ์ปกติของระบอบ

ประชาธิปไตย โดยมีระบอบรัฐสภาตามรัฐธรรมนูญ กระบวนการนี้อาจจะมีความล่าช้าเกิดขึ้นได้ เพราะจะต้องอาศัยการตกลงต่อรองระหว่างพรรคการเมืองต่าง ๆ ยิ่งในสภาพการณ์ที่พรรคการเมืองต่าง ๆ มีจำนวนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรกำกวมกันแล้ว กระบวนการตกลงต่อรองก็ยิ่งลำบาก แต่จะต้องถือว่าเป็นสภาพปกครองของระบอบประชาธิปไตยมิใช่สภาวะผิดปกติ ดังเช่นสภาวะสงคราม หรือเกิดสภาวะฉุกเฉินที่จะต้องเร่งรัดให้มีการจัดตั้งรัฐบาลได้ทันที หรือภายในเวลาอันสั้นแต่อย่างใด จึงไม่อาจอ้างเหตุแห่งความจำเป็นได้โดยไม่มีทางเลือกของผู้ร้องได้

แม้ว่าระบอบประชาธิปไตยจะมีหลักการพื้นฐานเป็นสากล แต่ในความเป็นจริงและพัฒนาการทางการเมืองแล้ว สังคมแต่ละสังคมน้อมมีความเป็นมาทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม สังคม เศรษฐกิจ การเมืองที่แตกต่างกันไป ดังนั้นระบอบประชาธิปไตยที่เป็นหลักการปกครองของประเทศแต่ละประเทศ จึงมีหลักการบางอย่างที่แตกต่างกันไปได้ เช่น การบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรค เป็นต้น เมื่อรัฐธรรมนูญอันเป็นกฎหมายสูงสุดเลือกที่จะใช้แนวทางการพัฒนาพรรคการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยบังคับให้สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคแล้ว การดำเนินการทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจึงต้องเป็นไปตามข้อบังคับของพรรค และมติของพรรคอันเนื่องมาจากการใช้ข้อบังคับของพรรค จะดำเนินการตัดสินใจไปเอง โดยละเลยต่อข้อบังคับพรรคมิได้เว้นแต่มติของพรรคนั้นจะเข้ามาตรา ๔๗ วรรคสามคือ “ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข” จึงมีสิทธิร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

ตามมาตรา ๔๗ วรรคสี่ “ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า มติหรือข้อบังคับดังกล่าวขัดแย้งกันหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ให้มติหรือข้อบังคับนั้นเป็นอันยกเลิกไป”

กรณีนี้มีเหตุมาจากความขัดแย้งภายในพรรคประชากรไทย เกี่ยวกับการให้ความสนับสนุนพรรคการเมืองในการจัดตั้งรัฐบาล และกรณีที่มีผู้ร้องซึ่งสภาผู้แทนราษฎรสังกัดพรรคประชากรไทยจำนวน ๑๒ คน เข้าร่วมเป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐบาลที่จัดตั้งขึ้นภายหลังที่ผู้ร้องได้ตัดสินใจ โดยความเห็นและความตกลงของกลุ่มผู้ร้อง โดยมีได้เป็นไปตามข้อบังคับพรรคประชากรไทยพุทธศักราช ๒๕๒๕ แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ ๑) พ.ศ. ๒๕๔๐ ข้อ ๓๔ ซึ่งกำหนดว่า

“ให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการบริหารในการกำหนดตัวบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรี ในกรณีที่พรรคจัดตั้งรัฐบาลหรือร่วมกับพรรคการเมืองอื่นจัดตั้งรัฐบาล”

ประเด็นมีว่า ข้อบังคับนี้ ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกของสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้หรือไม่ หรือการขัดแย้งกับหลักการแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่

การตัดสินใจที่สนับสนุนนายชวน หลีกภัย ให้เป็นนายกรัฐมนตรี เป็นไปโดยพิจารณาตามข้ออ้างต่าง ๆ ของกลุ่มผู้ร้องเอง ซึ่งในขณะนั้นกลุ่มผู้ร้องสังกัดพรรคประชากรไทยอยู่ชอบที่กลุ่มผู้ร้องจะต้องคำนึงถึงสถานะแห่งความเป็นสมาชิก ที่สังกัดพรรคการเมือง การปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่สังกัดพรรคในการพิจารณาสนับสนุนบุคคลใดเป็นนายกรัฐมนตรี หรือจะไปร่วมกับพรรคการเมืองอื่นใดในกระบวนการจัดตั้งรัฐบาล จึงควรเป็นไปตามครรลองของระบอบประชาธิปไตยที่มีรัฐธรรมนูญเป็นกติกากำหนดให้ผู้แทนราษฎรต้องสังกัดพรรคพึงปฏิบัติ เพราะสถานะทางการเมืองของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรคือ สถานะของการเป็นผู้สังกัดพรรคชอบที่จะปฏิบัติหน้าที่ โดยยึดสถานภาพของการเป็นผู้สังกัดพรรค อนึ่ง การที่ข้อบังคับข้อ ๓๔ ของพรรคประชากรไทยให้เป็นอำนาจของคณะกรรมการบริหาร ในการกำหนดตัวบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรีในกรณีที่พรรคจัดตั้งรัฐบาล หรือร่วมกับพรรคการเมืองอื่นจัดตั้งรัฐบาลนั้น ข้อบังคับนี้ก็ได้ขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรง

เป็นประมุขแต่อย่างใด และการมีข้อบังคับ ๓๔ กำหนดหลักการในการจัดตั้งรัฐบาล หรือร่วมกับพรรคการเมืองอื่นจัดตั้งรัฐบาล ก็มีใช้หลักการที่จะทำให้เกิดการขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรตามรัฐธรรมนูญนี้แต่อย่างใด ตรงกันข้ามการที่กลุ่มร้องได้เป็นฝ่ายกำหนดตัวบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งในคณะรัฐมนตรี โดยการกระทำดังกล่าวมิได้เป็นไปตามข้อบังคับข้อ ๓๔ จึงเป็นพฤติกรรมที่ไม่สอดคล้องต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่มผู้ร้องซึ่งเป็นสมาชิกสังกัดพรรคประชากรไทย

สถานะและการปฏิบัติหน้าที่หลักของสมาชิก สภาผู้แทนราษฎร คือการเป็นผู้แทนของปวงชน ในกระบวนการนิติบัญญัติการควบคุม ตรวจสอบ ถ่วงดุล การใช้อำนาจของฝ่ายบริหารและการดูแลทุกข์สุขของประชาชน ส่วนหน้าที่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจะไปเป็นฝ่ายบริหารคือเป็นรัฐมนตรีนั้น มีใช้หน้าที่หลักของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและการจัดตั้งรัฐบาล ก็มีใช้หน้าที่หลักของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่ละคนหรือแต่ละกลุ่ม หากเป็นหน้าที่หลักของพรรคการเมือง ซึ่งโดยทั่วไปเป็นองค์คณะบุคคล ทำหน้าที่หลักนี้ก็คือ คณะกรรมการบริหารของพรรคการเมือง สำหรับสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรนั้น แม้จะไม่ได้เข้าไปร่วมเป็นพันธมิตรกับพรรคการเมืองที่เป็นแกนนำในการเป็นรัฐบาล สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ยังไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ในฐานะฝ่ายค้านได้

รัฐธรรมนูญมีเจตนารมณ์อย่างชัดเจนในการจำแนกแยกแยะภารกิจหลักของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ดังจะเห็นได้จากมาตรา ๑๑๕ (๗) ที่กำหนดให้สมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร สิ้นสุดเมื่อได้รับตำแหน่งนายกรัฐมนตรี แม้ว่ารัฐธรรมนูญมาตรา ๓๑๗ วรรคสี่ได้มีข้อยกเว้นมิให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๑๕ (๗) นี้มาใช้บังคับในวาระแรกของการใช้รัฐธรรมนูญแต่ก็ต้องถือว่าเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมีความชัดเจนว่า สถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เป็นสถานะและการปฏิบัติหน้าที่หลักในฐานะฝ่ายนิติบัญญัติ และการตรวจสอบควบคุม ถ่วงดุล ฝ่ายบริหาร เมื่อไปเป็นรัฐมนตรี คือไปเป็นฝ่ายบริหาร ก็ต้องพ้นจากสถานเดิม คือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

ดังนั้นสถานะและการปฏิบัติหน้าที่หลักของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร จึงมิใช่การดำเนินการจัดตั้งรัฐบาล เป็นหน้าที่ของพรรคการเมือง ข้ออ้างของผู้ร้องในการสนับสนุนนายชวน หลีกภัย เป็นนายกรัฐมนตรี ว่าไม่มีทางเลือกและจำเป็นต้องเข้าร่วมเพื่อช่วยแก้ปัญหาของประเทศ ตลอดจนมีประชาชนเรียกร้อง จึงฟังไม่ขึ้นเพราะการสนับสนุนบุคคลใดเป็นนายกรัฐมนตรีและการจัดตั้งรัฐบาล เป็นภารกิจหลักของพรรคการเมือง มิใช่หน้าที่หลักของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรรายบุคคล หรือกลุ่มบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรแต่อย่างใด สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรซึ่งสังกัดพรรค จะต้องดำเนินการในเรื่องนี้ ตามข้อบังคับและมติของพรรค มิใช่สิทธิเฉพาะตัวของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรโดยปราศจากเงื่อนไขแต่อย่างใด

ดังนั้นประเด็นหลักที่ศาลรัฐธรรมนูญจะต้องนำมาวินิจฉัยก็คือ การที่สมาชิกพรรคฝ่าฝืนมติสำคัญของพรรค แล้วพรรคขับสมาชิกที่ฝ่าฝืนมติดอกจากการเป็นสมาชิกพรรคนั้น เป็นการกระทำของพรรค (โดยคณะกรรมการบริหารพรรค) ที่ขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขหรือไม่ ทั้งนี้ควรระลึกว่ามติของพรรคประชากรไทย เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ นั้น เป็นมติที่ขับผู้ร้องทั้งสิบสองคนออกจากการเป็นสมาชิกพรรคผลที่เกิดขึ้นจากมติการขับผู้ร้องออกสิบสองคนออกจากการเป็นสมาชิกพรรคก็คือ จะเป็นเหตุให้สมาชิกพรรคซึ่งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรอยู่ด้วยนั้น ต้องสิ้นสุดสมาชิกภาพของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามมาตรา ๑๑๘ (๘) เว้นแต่สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้อุทธรณ์ต่อศาลรัฐธรรมนูญภายใน ๓๐ วัน นับแต่วันที่พรรคการเมืองมีมติคัดค้านว่ามติดังกล่าวมีลักษณะตามมาตรา ๔๗ วรรคสาม

ในกรณีนี้มีมติสองมติที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออกคือ มติอันเป็นเหตุ และ มติอันเป็นผลจากเหตุ นั้น การพิจารณาวินิจฉัยจึงจะต้องคำนึงถึงมติอันเป็นเหตุเป็นด้านหลักซึ่งได้แก่มติของพรรค ที่ไม่เข้าร่วมรัฐบาลกับพรรคประชาธิปัตย์ (มติวันที่ ๒๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๔๐) และมติไม่ให้ไว้วางใจรัฐบาล (มติเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๑) มติอันเป็นเหตุนี้ ผู้ร้องได้ฝ่าฝืน กล่าวคือไม่ถอนตัวจากการเข้าร่วมรัฐบาล และไป

ลงมติไว้วางใจรัฐบาลทั้ง ๆ ที่ในขณะนั้นยังเป็นสมาชิกพรรคประชากรไทยอยู่ จึงเกิดมติอันเป็นเหตุนั้น (เมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๑)

มติอันเป็นเหตุมิได้ขัดต่อสถานะและการปฏิบัติหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญนี้ หรือขัดแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขแต่อย่างใด ดังได้กล่าวมาแล้วส่วนมติอันเป็นผลจากเหตุ ก็เป็นไปตามครรลองของการเมืองในระบบพรรค ในขณะที่ผู้ฝ่าฝืนยังเป็นสมาชิกพรรคอยู่ ที่การฝ่าฝืนมติสำคัญของพรรค ย่อมก่อให้เกิดการลงโทษขั้นรุนแรง เพื่อรักษาระบบพรรคการเมืองไว้ ตั๋วมติขับผู้ร้องให้พ้นจากการเป็นสมาชิกพรรคการเมืองที่ตนเป็นสมาชิก จึงไม่ขัดกับหลักหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

วินิจฉัยว่ามติของพรรคประชากรไทยเมื่อวันที่ ๑๐ ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๔๑ ซึ่งลงชื่อของผู้ร้องทั้งสองคนออกจากทะเบียนของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๑๑๘ (๘) มิได้ขัดหรือแย้งกับหลักการพื้นฐานแห่งการปกครองในระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และมติดังกล่าวไม่ต้องตามบทบัญญัติมาตรา ๔๗ วรรคสาม และวรรคสี่ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย¹

¹ นายชัยอนันต์ สมุทวณิช, ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

ประวัติผู้เขียน

ร้อยตำรวจเอก เมธี ปรีชา เกิดวันที่ 20 กันยายน 2511 ที่อำเภอเมือง จังหวัด นครศรีธรรมราช สำเร็จการศึกษามัธยมศึกษา และมัธยมปลาย จากโรงเรียน พรหมานุสรณ์ จังหวัดเพชรบุรี และสำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรี รัฐประศาสนศาสตร์บัณฑิต (ตร.) จากโรงเรียนนายร้อยตำรวจ รุ่นที่ 44 และเข้าศึกษาต่อหลักสูตรปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อปี พ.ศ. 2538 ประวัติการทำงาน ดำรงตำแหน่ง รองสารวัตรสืบสวนสอบสวน สกอ.ปราสาท จ.สุรินทร์, รองสารวัตรสืบสวน สกอ.สุโขทัย-โกลก จ.นราธิวาส, รองสารวัตรแผนกสืบสวนพิเศษ กองกำกับการสายตรวจ, และ รองสารวัตร ป้องกันปราบปราม สน.ยานนาวา

